
EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
9 G
18

[illegible]

IOAN. FRIDERICI MATENESI

Theologi, Histor. ac Græcæ linguæ in Academia Colon. Professor. Ordinarij,

ARA BVSIRIDIS,

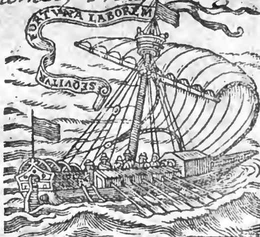
siue

SYNTAGMA CRITICVM, DE HOSPITALITATE

& contesleratione quorundum Christianorum inhospitali.

AD ADMODVM REVERENDVM SPECTabilemq; virum ac Dominum D. Gerardum Virssen, Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani ad S. Cordulam Commendatorem digniss.

COLONIAE,

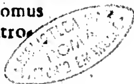
Sumptibus Conradi Butgenij,

Anno MDCXIII.

ADMODVM REVERENDO ET PER QVAM SPECTABILI VIRO AC DOMINO DOMINO

Gerhardo Virſſenio ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani ad D.Cordulam Commendatori meritiſſimo, & Venerabili, eruditoque Domino Petro Cremerio Merckenſi Priori eiuſdem domus digniſſimo, Dominis & Patronis ſuis obſeruandiſſimis.

ST illud paßim apud omnes ſcriptores in mores receptum, vt ſi quando quippiam iuri publico ſuorum laborũ tranſſcribant, non ſine peculiari patrocinio, ad illum finem requiſito, faciant, & eiuſmodi ſibi defenſores depoſcant, qui ſannionum, ignorantiumque maledicas linguas auctoritate ſua

compescant. Idem & mihi omnino faciendum in hac breuicula elucubratione mea fuit, tum vt Mecænatem vnum alterumque ei asciscerem, tum vt sub vmbraculis recte sentientium rite eandem absconderem. Vbi mihi vltro citroque discurrenti, & nunc aliorum hortatu nunc meo vel hunc vel illum secernenti, vestræ mihi, Reuerendæ admodũ Dignitates eminere grauissimis de causis visæ sunt præ cæteris. Et quidem inprimis, quod ad Commendã illam equestrem, sacerdotalemque hoc anno, omnium Dominorum conspirantibus animis votisque vocata admodũ R. Dignitas vestra sit, amplissimaque Prælatura decorata, vt spiritus sancti instinctu id factum esse nemo ambigat. Vnde cum solemne sit munera hinc inde ab amicis in per quã grati animi arrhabonem missitari, nullus essem ni non tã temporaneum aliquod, quam perenne immortaleque quà licet, gratitudinis monumentum erga Dignitatem suam erexissem, quod non minus meæ obseruantiæ argumentum esset quam suorum meritorum testimonium. Deinde

quod

quod materiam illam de hospitalitate describeret libellus noster quam in misericordiæ, charitatisque Christianæ obsequijs diuina Bonitas fundari voluisset, à qua Sanctißimus ordo vester, & amplißima D. Ioannis ad S. Cordulam Commenda dimanauit. In hospitalitate namque primitus ordo vester cœpit, progressus est, & incrementum sumpsit. ne Timonium genium induere aut μισάνθρωποι *id est hominum osores esse, vt noctuæ & vespertiliones iucundißimæ lucis, diceremini. Præterea, vt illam Ordini vestro, domuique amplißimæ veræ hospitalitatis ideam reddere incipiat Dignitas vestra, quam ex sanctißimorum morũ instituto hactenus sanctißimus ordo vester vsitauit, pergatq; domũ illam quam penè lateritiam accepit, vt de Româ ab Augusto renouata scribit Suetonius, auream reddere: quod fama ipsa de Tua D^te. testatur, & laudatißima illa per fidelißimos suos officiãtes te viam signante tẽperantiæ, religiosæq; modestiæ, ac disciplinæ Isagoge seu introductio manifestat. Iccirco etiam, cum tua Digni-*

tas Prioratu decederet, talem tantumque virum ad eandem reuocasti, qui modestia, pietate, & eruditione singulari tua posita vestigia felicissime sectaretur, & praeclaros itidem virtutũ suarum tecum in omnes radios spargeret. Quare ab vtroque vestrum verecunda fronde peto, vt hanc qualemcunque opellam meam sic gratanter accipere velint, quemadmodum ego gratanter obtuli, vt tesseram hospitalitatis mutuam & amœbaeam hic statuentes, Christianarum virtutum exercitijs amicitia nostra coeat, & misericordiae corporalis spiritualisque contesseremur operibus, quae & sint mihi syncerum precium quo fauorem vestrum beneuolentiamque coemam, & certissimum pignus, quo virtutum vestrarum humanitatisque thesaurum aeternum oppignerem. EX Musaeo meo ad D. Cunibert. anno 1613. ad d. 22. Martii.

Varum dignitatum in Christo
seruus,
Ioannis Matenesius S S. Th.
Licentiatus Histor. ac Graecae linguae Professor.

ARAE

ARÆ BVSIRIDIS

siue

SYNTAGMATIS CRITICI DE HOSPITALITATE ET CONTESSERAtione Christianorum quorundam inhospitali.

CAPVT I.

Deo hominibusq; inhospitales displicere, & grauibus subinde pœnis affectos esse, & de hospitalitate Iudaeorum.

TAMETSI anxius animi hactenus fuerim, quo potissimum stylum meum conuerterem, cum hac suscepta mea scribendi prouincia multis stomachum mouerem; euicit nihilominus nouitia quædam & in foribus, nata hospitalitatis filia degenere, ob cognationem affinitatemque, quam cum superioribus à me vtcunque iugulatis perpotationibus perperam contraxit. Neque enim tanti quisquam ingenij, aut parasiticæ indolis est, vt omnibus place-

çere possit. *Si enim omnibus placerem, seruus Christi non essem*: inquit Apostolus. Suadebat aliquando vatidica quædam antistita, ait Philosophus, filio suo ne ad populum audiendi Oratoris cupidum verba faceret, fore vt illum suscepti laboris pœniteret. *Nam si iniusta suaseris, habebis Deos inimicos: sin iusta suaseris, homines.* Filius vt erat acri ingenio, illico maternũ dilemma retorsit, inquiens, *Si iusta suasero, Deos amicos, sin vero iniusta homines me habiturum scio*; eisdem armis ad prosequendum suum propositum vsus, quibus eum Mater deterrere nitebatur. Nimirum vtrinque docetur, saltem te non omnium palato quicquid siue dixeris siue scripseris facere satis posse. Vetus prouerbium est, nihil esse, quod omnibus placeat, præter vinum & placentam, quæ tamen plerosque mortalium fastidire notum est. Cæterum frons contrahenda non est, nec ignaua in sinu dextera recondenda, dummodo iusta eo fine suadeantur, vt illa fastidientibus sanior mens inseratur. Quis enim cordatus æquo animo babaram Christianorum hospitalitatẽ ferat? Quis belluinam inhospitalitatem in conuiuijs amicorumque congressibus monstrosis seu hospitalium craterũ exinanitionibus sustineat? Non hospitalis vtique dicendus

Arist. li. 2. Rhetoric.

Hospitalitas illa Germanorũ est inhospitalitas.

qui

qui inhoſpitalibus Scythis eſt immanior. illi corpus homini eripiunt, tu amico adeo familiari tibi & domeſtico vitam ſalutemque impie extorques. Tametſi enim hoſpitalitatis, Chriſtianæque charitatis pallium videaris prætendere, nihilominus talis, qualem nuſquam gentiũ, terrarumque reperire queas, eſt inhumanitas. Amicitiæ poculum fauorabile eſt, Philothesius crater ſiue hoſpitalis fauorabilis: neque tamen talis exhiberi amico debet, ex quo vinum indignationis diuinæ, & compunctionis, damnatorumq; bibatur. Non hoſpitalem menſam, ſed Buſiridis aram crudeliſſimam domum tuam rite vocaueris. Scio ego & omnes lumine rationis quali quali præditi mecum, Deo inuiſam eſſe illam in humanitatem quæ in iure hoſpitij negando occupetur. Ideo plerique Rabbinorum illius mentis fuerunt, teſte Lyrano, Sodomitas igni cælitus demiſſo conflagraſſe, quod angelis duobus per ſummum ſcelus abuti, menſæque communionem negare præſumpſerint, & in ſtatuam ſalis conuerſam Lothi coniugem, quod malignitate quadã animi faſcinata, & Sodomiticis afflata moribus Angelis noctu in domo ſua accubantibus Salem non appoſuerit. Neque tamen eiuſmodi humanitatem & affabilitatem, quæ

Eze. 16. In cap. 19. Geneſ. Nic. de Lyra.

diuinis, humanisque rationis item ac puræ naturæ legibus aduersetur, reposco. Britanni olim ante Christi tempora, vt apud omnes in confesso est, in hospitalitatis vitio laborarunt, vt explicate Venusinus vates ad Calliopen carminum suorum patronam ait *a*.

a 3. Car. ode.

Visam Britannos hospitibus feros.

Quod *b* Strabo Geographus, *c* Solinus Polyhistor, itemque alij confirmant. In quam classem etiam *d* Tauri seu Caucasi accolæ, Pontici item populi ab Arnobio peruetusto Christiano scriptore rediguntur: *e* A Plutarcho pleriq; Italiæ Siciliæq; indigenæ eodem stigmate notantur. Lacedæmonij quoque & Thebani à Dionysio Halicarnasseo & *f* Tacito, Apolloniatæ à *g* Philostrato, Aeliano *h* & alijs; Carthaginẽses à Strabone; Scythæ ab eodẽ & Herodoto eiusdem criminis arguuntur. Denique idem Geographus tradit omnibus pene barbaris populis illam connatam innatamque feritatem fuisse, ab limitibus prouinciarum suarum arcere procul & propulsare peregrinos. Hac nostra tempestate idem Indicæ historiæ commentator de Sinensibus refert, quamquam iam nunc suscepta hinc inde Euangelij per Apostolos æui nostri luce, cum tenebris in fidelitatis etiam barbariem illam aduersus ad-

b 4. Strabo. li. 4. Geog.
Sol. c. 34.
c li. 8. cõtra
d gentes In
parallelis
e li. 2. hist.
f li. 11. Ann.
h li. 13. var. Histor
g li. 6. vita Apoll.

uenas abijciant. In Ægyptios inhoſpitalitas ſimilis incredibili calamitate metuendas plagas accerſiuit, vt ex altero Moſis libro pateſcit ac Sapientia, à quibus multã impietatem contagione quadam contraxerunt Hebræi moreſque barbaros combiberunt. *Etenim deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt, alij quidem ignotos non recipiebant aduenas: alij autem bonos hoſpites in ſeruitutem redigebant.* Et quia tales Hebræi haud immerito ſubinde iuſtis à Deo pœnis exerciti fuerunt. In hoſpitalitas ergo inimica Numini eſt, κακοξενία inprimis, quod humanæ ſocietatis arctiſſimum vinculum interrumpat, & illam, quæ ad mutuam familiaritatem plurimum & fouendam conſeruandamque facit, virtutem miſerè peſſundet. Iam quicũque mortalium illam inhumanitatem induerunt, ij nec egenorum pauperumque curam in ſe ſuſcipiunt neque peregrinos aduenaſque paſcunt, neque ſanguinis virtutumque nexibus coniugatos ad frugalem eduliorum ſumptionem admittunt. Hinc rectè Plato Sapientiſſimus eos ob illam barbaricam in hoſpites indolem ex hominibus ſecernens, non homines, ſed Nili pecora appellauit. Præterquam enim quod finibus ſuis receptos turpiter exturbabant, etiam ingredi cupi-

Sapient. 18. v. 13. 14.

Plato lib. 2. de legib.

entes

entes arcebant,& deridicule naso suspendebant,aut sub colore hospitalitatis exitium extremum intentabant. Nec immerito stomachatos fuisse Apostolos Iacobũ ac Iohannem quis dixerit,cum Samaritanos adeo barbaros inuenissent,quod seruatorem nostrum salutis illorum amantissimum recipere recusassent.

Luc 9.cap. V.53.

Inhospitalitatis apicem autem illi in India Occidentali populi hoc nostro æuo quos Anthropophagos vocãt, tenere visi sunt, quibus non minus domesticos & consanguineos & parentes ipsosmet trucidare quam hospites passim iugulare aduersus naturæ rationisque connatam legem solemne est. Ad Tauroscytharum crudelitatem partim prolapsi, quos in detestandæ Dianæ gratiam hospites immolasse accepimus, vti eorundem sanguine innocenti Busiridis inprimis aras, natasse mensas Lycaonis, Geryonis Cãci aliorumq; antra famosorum latronum cruentata fuisse in fabulis refertur. Quod vero plerique illam Iahel in Iudicum libro Haber Cinæi coniugem inhospitalitatis ream agant, vbi Sisaram Chananæum castris ab Israelitis exutum & acie cæsum ab Barac Principe tabernaculo suo excepisset, clauoque per tempora depacto, velut Amazonia quæpiam virago

1. Meta, morphos.

Iud. 4.

exani-

exanimasset, hospitij fœderisque iure ac tessera violatis, non est quod multum laborent, cum diuinâ id dispensatione factum ibidem doceamur *Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit: in manu quippe mulieris tradetur Sisara*, meticuloso Barac exprobrabat Debora: idemque in Epinicio triumphatis hostibus repetebat; *Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cinai, & benedicatur in tabernaculo suo &c.* quandoquidem non minus Spiritus Sancti afflatu ad hoc adoriendum deducta est, quam castissima Iudith ad Holofernem detruncandum processit.

Rectissime sane, cum adeo fœda res sit vitium contrariũ, à Theophrasto, Cicerone referẽte laudata fuit hospitalitas. Est enim vt mihi videtur, valde decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus, idque etiam Reip. est ornamento homines externos hoc liberalitatis genere in vrbe nostra non egere. Diuus item Ambrosius ijsdem elogijs virtutem hanc ornat. Commendat inquit, plerosque hospitalitas. Est enim publica species humanitatis, vt peregrinus hospitio non egeat, suscipiatur officiose, pateat aduenienti ianua. Hinc plerisque vsu venit, vt dum vel pauperes vel aduenas vel amicos hospitio receperint, & angelos Dei

Cic. 2. offic.

Ambros. 1. offic. c. 21.

ipsum

ipſumqueSeruatorem noſtrum hoſpitio meruerint recipere, vt non modo virtutis pulchritudine elegantiſſimâ ad hoc præſtandum prorumperent, ſed etiam miraculisin officioſis hoſpitalitatis obſequijs exhibendis obfirmarentur. Ideo Apoſtolus appoſite ait: *Hoſpitalitatem nolite obliuiſci. per hanc enim quidam placuerunt Angelis hoſpitio receptis.* Abrahā nominatim & Loth. Ille enim in tabernaculi ſui oſtio, ſole in Horizontis medio cōſtituto ſedit, & in occurſum trium peregrinorū euolauit (notate morē hoſpites tractandi) & primum ijs adoratis ne ſe prçterito alibi hoſpitarentur rogauit, dein aquam ad pedes eluēdos afferri iuſſit, & ſub pergula arborea, forſitan ex ficu aut vite fabricatâ, vt pro more habebant Iudæi & patet ex libr is Regum, captandæ quietis locum aſſignauit; præterea Saræ coniugi vt ſimilæ tria ſata commiſceret, faceretq; ſubcinericios panes imperauit, vitulum quoque ſaginatum in eorum illico gratiam mactauit: denique coctum cum lacte ac butyro appoſuit, non vti Dominus accubās cum ijs, ſed veluti verna aliquis, aut atrienſis ſeruus aſſiſtens. Loth humanitatis exercitio nequaquā inferior in foribus ciuitatis etiam Sole declinante ſedit, viſiſque peregrinis obuiam proceden-

Heb. 13.

Geneſ. 18.
Abrahami hoſpitalitas

Geneſ. 19.

dens adorauit eos *pronus* in terram, inquiens: *Obsecro declinate in domum pueri vestri & manete ibi: lauate pedes vestros & mane proficiscemini, &c. Compulit autem illos vt diuerterent ad eum ingressusque domum fecit conuiuium coxitque azyma & comederunt.* & quod caput hospitalitatis est, etiam cum suarum filiarum oblata devirginatione eosdē ab prodigiosa Sodomitarum libidine defensauit, iniuriarum immunitatem in hospitibus corporum refectionibus anteponens. Quapropter ad Israelitas per Mosen ait: *amate peregrinos, quia & ipsi aduenæ fuistis in terra Aegypti.* Eandem Sanctimoniam Gabaonites ille senex erga Leuitam Ephratæum ab omnibus hospitij communione exclusum exhibuit, dū asinos pauit, puerum, vxorē, Leuitamque mensę adhibuit, omnibus necessarijs prębitis, aduersum Sodomiticam Gabaonitarum Venerē tutatus est, incassum tamen, dum illi execranda libidine omnium seculorum apud Hebræos memoriam superarunt. Nec his Laban Socer Iacobi, nec Iacobus ipse gener, nec Iob patientissimus in veteri testamento cesserunt. Hic enim ait: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de Carnibus eius vt saturemur. Foris non mansit peregrinus, ostium meum*

Deu.10. v. 19. *Iud. 19.* *Gen. 24.* *Iob 31. v. 31*

um viatori patuit. In eandem quoque virtutis possessionem sub noua lege Zachæus, in actis Apostolicis Simon Coriarius, Philippus; Publius, Caius alijque innumeri veniunt; apud quos qua Christus qua Apostoli & pernoctando & diurnando hospitaliter habiti sunt, Nec sexui fæmineo in hac palæstra eiusdem virtutis laurea denegata fuit, quæ dum hospitium Prophetis, Sanctorumque domesticis præbuerũt, in Sanctorum prophetarumque tribum optatissimam ascitæ sunt: Rahab illa Hierichuntina, ab excidio eiusdẽ vrbis seruata Genealogiæ Christi Sanctarumque fæminarum catalogo interseri meruit: Vidua illa Sareptana Eliæ Prophetæ Thaumaturgi interuenientibus meritis, & acerbæ mortis euasit impetus, & vnigeniti sui iteratam vitam hospitalitate sua impetrauit: Sunamitis haud minus hospitalis olei deficientiam, miraculosa affluentia, filijque inexpectatum funus admirabili vita commutari per Helisæum sensit. Quid Martham, quid Lydiam purpurariam aliasque Matronas Christo Seruatori nostro, eiusque legatis de facultatibus suis ministrantes commemorem? quibus longe magis in votis fuit carere diuitiis, quam huiusce virtutis armis destitui. Apostolus etiam eiusmodi vi-

Luc.19. Act.10. Act.21.c 28. Ioan.3. v.6. Iosu.2. 3.Reg.17. 4.Reg.4. Luc.18. Act.16.

di viduam vult ad ministeria sanctorum quotidiana eligi, quæ bonorum operum testimonium habeat, quæ hospitalis sit, quæ sanctorum pedes lauerit, quæ tribulationẽ patientibus sua subministrauerit, quę varijs virtutum exercitijs sese distinuerit. Hęc ideo largius adduxi quod digito intendere fontes, & ad amœna scripturarum remittere quosuis velim. Non enim dubium cuiquam suboriri debet, illos commemoratos ex indubitata Spiritus S. manuductione efficacem gratiam subinde persensisse, nec tam hominem quam Angelum ἀνδροειδῆ, aut etiam Christum ipsum peculiariter excepisse. Hinc Ambrosius adducto loco ab exemplis tum Abrahami tum Lothi subnectit. *Vnde & scis tu cum hospitem suscipis, suscipias Christum.* Et Augustinus. *Disce Christiane* sine discrimine exhibere hospitalitatem, ne forte cui tu domum clauseris, cui humanitatem negaueris ipse sit Christus. Quod ex D. Gregorij vita adeo patet, vt nemini ignotũ sit eidem Christũ Dominũ in peregrini pauperisque specie in die cœnæ Domini mensæ accubanti apparuisse. Quæ vero obsequia in illa hospitalitate delata amicis fuerint, ex Luca Euangelista cognoscimus, vbi Magdalenæ conuersionem percenset. Præter namque epulares lautias delica-

Ambros. 2. off. c. cap. 21. Augustin.

Luc. 7. cap.

tosque ferculorum missus etiam animum requirit Seruator hilarem, eiusq; externa, non simulata indicia accubationis epularis præambula deposcit. Nimirum quod Simon leprosus aquam pedibus non dederit, peccatrix vero ab ingressu lacrymis eos irrigarit, quem morem primus Mosis liber duobus in locis attingit. Deinde exosculatus eum non fuerit, hæc vero oscula innumera pedibus figere non destiterit, vt in primitiua Ecclesia fecisse quoque fideles memorantur, exhortante Apostolo, *Salutate inuicem in osculo sancto*, & Iudas proditor Magistro suo, perduelli more illud perrexit. Denique oleo caput eius non vnxit; illa verò ex quo suam pœnitentiam auspicata est, vnguento sanctissimum verticem perfudit, quod vtique illud oleum lætitiæ fuit, quo præ consortibus suis inunctum Messiam nostrum psalmographus testatur.

Gen. 18. & 19.

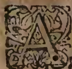
R[illegible] 16.

Psal. 4.

CAPVT

CAPVT II.

De hospitij iure, quod Homeri seculo viguit ex eodem.

AELIANVS insignis historicus hospitem hirundini comparat, quæ amœni veris grata nuncia, ex instinctu naturæ aduolat ad nos, & vbi eodem suggerente discessum cogitat, à nemine violente, detinetur: perinde cum hospite tuo tibi agendum est. *Aelian. li. 1. cap. 52.*

Rectè Homericum illud quibusdam symposiarchis, dixissem ferè ganeonibus, obtruseris, quorum in hoc genere impotens tyrannis rationis regulam prætergreditur.

Χρὴ ξεῖνον παρέοντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν *Homerus Odyss. o.*

Præsentem hospitem honorare oportet, & abire cupientem dimittere, cum non modo exitu amicum prohibent; verum etiam valuas ostiaque passim oppessulāt, vt citius ex ahenea turri Danaen, quā ex propylæis, aulisque potentiorum conuiuā subtraxeris. Quis vnquā illam importunitatē apud quenquā Græcorū, aut Romanorum vel legit, vel vidit vnquā, in quā Christiani nostri hoc seculo passim impingūt? Et quidē meo iudicio, ab eo tēpore

quo hæreſes inualuerunt in Germania illæ execrabiles crapulæ etiam dominari cœperunt. Nó enim vllum remedium aliud vulneratæ conſcientiæ ex auitæ religionis deſpectu afferre poterant, niſi cum Luthero, Caluino alijſque hęreticę perduellionis parentibus, ad vinaria illa duella in poculis ſomniferis, hoſpitalibus, Sanitatis auctoribus & fraternitatis mutuis cóſiſtentia, tranſuolaſſent. Benefactorum memoria periucunda ſe conſolari nequibant, ad conſopiendos conſcientiæ ignes vino opus erat, vt cum religionis veritate careant, ſaltem in capacium poculorum conflictu nequaquam cederent, pedemque referrent Præterea neque ab eorum contubernijs hæ bibendi inſaniæ exulant, *quos diri conſcia facti*

Iuuenal. Saty. 13.

Mens habet attonitos & ſurdo verbere cadit
Occultum quatiente animo tortore flagellum.

nimirum vt peſſimorum facinorum teſtem conſcientiam turpiter obruant, & cum velut reos noctu & interdiu redarguat admiſſorum, ebrietate obliuioſa memores aculeos eius obtundant. *Quippe cum timida ſit nequitia, dat teſtimonium condemnationis. Semper præſumit ſæua pertubata conſcientia*, ait Sapiens. *Ipſas* ait philoſophus Latinus, *nequitia tenebras timet. Proprium eſt nocentium trepidare.* Ideo Venuſinus vates

Sapient 17.

Senec. Epiſt. 97.

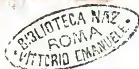
domeſt cas

domesticas hasce carnificinas per vinum tolli canit.

Curas edaces dissipat Eubyus

quod Bachi etiam epitheton est. Quamobrem in Deum maxime iniurij sunt illi quos nec hæresis fatali contagione corripuit, nec vindices scelerum Furiæ in conscientia perpetim exagitant, quod ad execrabiles illas perpotationes cum infamibus istis helluonibus transferant. Nihilominus inspicienda antiquitas est, indeque eiusmodi hospitum tractandorum genuina forma (tametsi in cæcis gentilitatis tenebris obscurarentur, solo naturæ lumine contenti,) ad Christianum etiam pudorem est traducenda. *Horatius.*

Imprimis enim fæcundissimus ingeniorum pudicorumque morum fons Homerus omnibus absolutam numeris ideam hospitalitatis in odyssea proponit, nec eiusdem librum vllum sine peculiari eiusdem mentione modoque pertexit. Et licet potissimum in scopum illum quem nobis præfiximus non collineant, nihilominus barbaram illam capacissimorum poculorum prothesin nequaquam docebunt. Nam primus liber Odysseæ Telemachi hospitalitatē erga Mineruam complectitur, cum Mentoris habitum gestamenque, qui Rex Paphiorum erat, indu- *Græcorum hospitalitas primum ex odysseaHomerica deducta.* *odyss.lib.1.*

manuumque dexterarum amplexu fieri consueuit, id multis locis apud Maronem & Homerum legimus. De Telemacho quidem Mineruam excipiente. *Odyss. A.*

ἐγγύθι δὲ στὰς
χεῖρ' ἕλε δεξιτέρην.

& proximus astans,
Dextram amplexatur.

Palladis scilicet.

Et Maro de Pallāte Euādri filio agēs canit *AEneid. 9.*

dextram amplexus inhæsit.

Et Tullius eo allusisse videtur, cum sic pro Deiotaro perorat. *Per dextram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti, hanc inquam dexteram non tam in bellis & prælijs, quam in promissis & fide firmam.* Vnde etiam apud Lingones populos, teste Alexandro, dexteræ effigies hospitalitatis symbolum fuit. De salutationibus ore tenus faciendus quid dicendum sit, omnibus notum est. Si enim in verbis vel in officijs hospitalitatis sese præberent difficiles, tum ingratitudinis crimen sese incurrere, tum vero Hospitalis Iouis indignationem se prouocare metuebant, Vt Menelaus seruum suum Etenoum ob Telemachū Pisistratumque hospites remissius exceptos perstringit. Præterea in domum preeuntes introducebant, item fessos mollibus sedilibus ad focum collocabāt, præsertim *Cicero pro Deiotaro. Alexand. ab Al. lib. 5. c. 3. Senec.*

Odyß.7. sertim si suppetiarum ferendarum caussa, eosdem adijssent. Vlysses namque ad Alcinoum introductus in cineribus humi sedit, Regisque auxiliarem manum deposcit, ac optimatum eius Echeneus nobilitate, prudentia & eloquentia præcipuus inter Phæaces sic Regem castigat.

Alcinoe haud quaquam fas est, nec dictat honestas,
Hospes vt in vili procumbat sede fauillæ.
Quin facis, erectum vt capiat argentea sedes,
Distincta clauo, &c.

Qui extemplo prehensum dextera Vlyssem sustulit à foco, & in splendida sede collocauit. Sedit eodem pene modo ad focum Coriolanus, cum à Romanis proscriptis, apud Actium Tullium Volscum hospitaretur. Item Themistocles cum ad Admetum, Molossorum Regem confugisset. Fuit item in more positum in Oriente, & quibusdam Græciæ plagis vt hospitem lauarent & vngerent. Nam cum famulæ Nausicaæ lotum vnctumque Vlyssem venissent, recusauit & id officium sibimetipsi Vlysses impendit. Et Telemachus à Nestore hospitio exceptus lauatur & vngitur.

Odyß 8.

Dein ad epulas hospitales progressus factus est, & non prius curiosis quæstionibus onerarunt aduenas, quam fames iisdem exempta

empta esset, vinoque delibuti animosius animi concepta depromerét, vt de Bonoso Imperatore vinosissimo etiam Fl. Vopiscus refert, quod ex legatis temulentis mandata ipsa, eorumque περιστάσεις scitaretur: licet Eliezer verna Abrahami ad Bathuelē missus non ante pane apposito vesci voluit, quam Domini sui postulata retulisset. Dij vero apud Homerum ante nectare & ambrosiâ Mercurium Caduceatorem suum distendebant, quam quæ in mādatis habebat ijsdem recenseret: & id quidem aliquando, post nonum diem, vt cum Bellerophontem Iobates hospitio excepisset, decimo demum die eius animi sensa exquirit, litterasque videre voluit. Præterea in Alexandro seu Paride Priami filio patet apud eundem, qui decimo die rogatus à Menelaô tandem Helenam contra sacrosancta hospitalitatis iura abduxit. Caussa vero quare potissimum iam potu ciboque refectos interrogarent, fuit, quod Athenæo referente, ὁ οἶνος ἔχει πρὸ φιλίαν τι ἑλκυστικὸν, παραθερμαίνων τὴν ψυχὴν καὶ διαχέων, id est, habet vinum vim attrahendi ad amicitiam animam calefaciens, eamque diffundens effundensque, amicitiā vt subnectit hospitalem venerantes, & Iouem hospitalem.

Fl. Vopiscus

Genes. 24.

Athenæus lib. 15. Dipnosoph. initio.

Insuper mollibus eos lectis deponebant

ad somnũ capiendum, vt Alcinous Vlyssi
Odyss. η. stratũ per famulos curauit apparari: imo & vestes suppeditabãt, queadmodum Vlyssi ignoto Telemachus ad Eumæũ loquens se
Odyss. γ. necessaria præbiturum spondet, nimirum chlamydẽ, tunicam, & alia vestimenta: itẽ frameã pedumq; calceamenta, ad nuditatẽ diuturnis terrarum mariumque erroribus cõtractã tollendã. Munuscula etiã abeuntibus, quę δῶρα ξεινήια vocat poeta, dabãt reciproca subinde & amœbęa Xenia à Martiale appellata, δῶρα φίλοι ξεῖνοι ξείνοισι διδοῦσιν.
Odyss. α. *qualia amici hospites hospitibus largiuntur.*
In eo.n. præcipue dimittẽdi hospitis ratio versabatur. Sic Telemacho a Menelao datur crater argẽteus, eiusq; vxore Helena vestis preciosa q̃ Peplus dicebatur, quippe cũ in ea tessera hospitalitatis antiquitus cõsisteret. Quantum ad dimissionẽ bene habiti hospitis attinet, singularis apud Poetam eiusdem ratio præscribitur, dum volẽtem dimitti vult, non vero inuitum retineri, melleis item verbis compellari, donisque onerari hospitalibus, & per præclaros comites honorificè deduci præcipit, eo quidem fine, vt ab procacibus incursantium iniuriis liberi essent hospites. Quapropter inprimis receptatoribus hospitum curæ fuit, ne qua iniuria proterue afficerentur, quandoquidẽ eorũ sese tutelæ cõmisissẽt. Apparet in Lotho Sodomitarum ab Ange

lis brutã libidinem arcẽte, & Telemacho Vlyssis filio, qui ne Pallas ad se diuertens ali qua ignominia aut cõuitiis proscindere turà procis illis, sponsis Penelopes, in peculiari eidẽ conclaui separatas epulas instruxit, vt parentẽ quoque postliminio reducem apud Eumęum pastorem sclusum ab procorum petulantia hospitari voluit: tanta hospitũ defendendorũ cura. Et quidẽ si quem dissidiorum contentionumq; auidum vidissent, hunc arcere à societate sua, salisque cõmunione solebant, hunc vt hominem nullius frugis declinabant, Homero ἄφρων καὶ οὐτιδανὸς ἀνὴρ appellatus, id est insipiens, nulliusque vir precij. Odyss. φ. Odyss. π.

Ideo vota solemniaque iuramenta per Iouẽ hospitalẽ conceperunt, cui Homerus hospites, peregrinos, supplices & mendicos cordi esse fingit, eumq; seuerũ hospitũ violatorũ vindicẽ esse profitetur, inquiẽs,

Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε

pręterea per irreprehẽsos penateis Vlyssis, per hospitalẽm mensam ipsis sacrosanctã iuramẽta ediderũt, & quotiescunq; petulantibus sæuidictis hospitio excepti impeterẽtur, toties ad iustas vindicias hospitalẽ Iouem euocabãt, vt vel morte iniuriãtes plecteret, vel exemplũ in eiusmodi inhospitaleis statueret. Sic Antinous scabello Vlyssem hospitem petẽns diris deuouetur, & Menelaus Iouem vltorem Alexandro, seu Odyss. ρ.

Paridi Priami filio imprecatur, eo quod amicissimè exceptus fœde hospitalem benefactorem remuneratus sit. Et Hannibal
Liui. lib. 9. decad. 4. illè vnicus Romanæ potentiæ domitor, *cum se à Prusia rege Bithyniæ hospite suo nefarie proditum animadvertisset, execratus in caput regnumque Prusiæ, & hospitales deos violatæ ab eo fidei testes inuocans, poculum veneni, quo sibi morte consciuit, exhausit.* Quod si verum est illud
Cæl. Rhod. lib. 18. c. 5. Pythagoræ apud Cælium. ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς διαφέρει, id est, vir iustus non modo ciue, sed cognato maioris faciendus est: haud mirum cuiquam videbitur, si tantos honores hospitibus detulerint.

Quare præcepta eorum, qui hospitio excipiebantur, erant à Menandro comico conlecta.

Hospes es, excipientem venerator.
Hospes es, nauibus eius loci te accommodato.
Curiosus alienæ domi caue sis.
Temperantiam inprimis amato.
Silentium præ clamore eligito.
Mores vrbis tuos facito.

ita tamē vt parasiticam adulationem, peccatumque declines. Ideo Aristophanes quoque in Pluto dixit viuendum esse τρόποισ ἐπιχωρίοις, id est moribus regionis & quasi vernaculis, quo pertinet & illud νόμος καὶ χῶρα, id est lex est ipsa Regio, seu

vrbs

vrbs seu familia. Quia vnaquæque vrbs peculiaria habet instituta, quæ non damnare, sed pro virili imitari hospites debeant. Clearchus in prouerbijs teste Athenæo citat hoc prouerbium.

πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως

Τοῖσιν ἐφαρμόττον ὧν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηε

id est

Polypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,

Vt temet populo, quemcunque accesseris aptes

caue tamen vt infernum, id in rebus religionis exprimere apud hæreticos.

Hospes autem peregre veniens id sibi curæ ducat imprimis, ne ea, quæ apud Receptatorem suum minus placeant carpat, aut non attingendo fastidiat: ita enim animum alienaret. Et cum fortuito forsan accedit, iura non condat aut præscribat ipse, sed inuenta conseruet. Turpe autem illud passim fuit apud Græcos olim & nunc apud Europæos si conuiuator esses, nō esse vocatum, & tamen accedere. Sic olim Myconios insulares carpebant Græci, quod tales muscæ essent, qui impudenter sese ingererent ad qualuis cœnas: & Archilochus Periclem apud Athenæū arguit quod ἄκλητος i. est, non vocatus. Μυκονίων δίκα id est instar Myconiorum passim symposia captaret. Quod genus hominum apud

quo hæreſes inualuerunt in Germania illæ execrabiles crapulæ etiam dominari cœperunt. Nó enim vllum remedium aliud vulneratæ conſcientiæ ex auitæ religionis deſpectu afferre po terant, niſi cum Luthero, Caluino alijsque hęreticę perduellionis parentibus, ad vinaria illa duella in poculis ſomniferis, hoſpitalibus, Sanitatis auctoribus & fraternitatis mutuis cóſiſtentia, tranſuolaſſent. Benefactorum memoria periucunda ſe conſolari nequibant, ad conſopiendos conſcientiæ ignes vino opus erat, vt cum religionis veritate careant, ſaltem in capacium poculorum conflictu nequaquam cederent, pedemque referrent Præterea neque ab eorum contubernijs hæ bibendi inſaniæ exulant,

Iuuenal. Saty. 13.

quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos & ſurdo verbere cadit
Occultum quatiente animo tortore flagellum.

nimirum vt peſſimorum facinorum teſtem conſcientiam turpiter obruant, & cum velut reos noctu & interdiu redarguat admiſſorum, ebrietate obliuioſa memores aculeos eius obtundant. *Quippe cum timida ſit nequitia, dat teſtimonium condemnationis. Semper præſumit ſæua pertubata conſcientia*, ait Sapiens. *Ipſas* ait philoſophus Latinus *nequitia tenebras timet. Proprium eſt nocentium trepidare.* Ideo Venuſinus vates

Sapient 17. Senec. Epiſt. 97.

domeſt cas

domesticas hasce carnificinas per vinum tolli canit.

Curas edaces dissipat Eubyus

quod Bachi etiam epitheton est. Quamobrem in Deum maxime iniurij sunt illi quos nec hæresis fatali contagione corripuit, nec vindices scelerum Furiæ in conscientia perpetim exagitant, quod ad execrabiles illas perpotationes cum infamibus istis helluonibus transferant. Nihilominus inspicienda antiquitas est, indeque eiusmodi hospitum tractandorum genuina forma (tametsi in cæcis gentilitatis tenebris obscurarentur, solo naturæ lumine contenti,) ad Christianum etiam pudorem est traducenda. *Horatius.*

Imprimis enim fæcundissimus ingeniorum pudicorumque morum fons Homerus omnibus absolutam numeris ideam hospitalitatis in odyssea proponit, nec eiusdem librum vllum sine peculiari eiusdem mentione modoque pertexit. Et licet potissimum in scopum illum quem nobis præfiximus non collineant, nihilominus barbaram illam capacissimorum poculorum prothesin nequaquam docebunt. Nam primus liber Odysseæ Telemachi hospitalitaté erga Mineruam complectitur, cum Mentoris habitum gestamenque, qui Rex Paphiorum erat, indu- *Græcorum hospitalitas primum ex odysseo Homerica deducta.* *Odyss.lib.1.*

manuumque dexterarum amplexu fieri consueuit, id multis locis apud Maronem & Homerum legimus. De Telemacho quidem Mineruam excipiente. Odyss. α.

ἐγγύθι δὲ στὰς
χεῖρ' ἕλε δεξιτερὰν.

& proximus astans,
Dextram amplexatur.

Palladis scilicet.

Et Maro de Pallāte Euādri filio agēs canit AEneid. 9.

dextram amplexus inhæsit.

Et Tullius eo allusisse videtur, cum sic pro Deiotaro perorat. *Per dextram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti, hanc inquam dexteram non tam in bellis & prælijs, quam in promissis & fide firmam.* Vnde etiam apud Lingones populos, teste Alexandro, dexteræ effigies hospitalitatis symbolum fuit. De salutationibus ore tenus faciendus quid dicendum sit, omnibus notum est. Si enim in verbis vel in officijs hospitalitatis sese præberent difficiles, tum ingratitudinis crimen sese incurrere, tum vero Hospitalis Iouis indignationem se prouocare metuebant; Vt Menelaus seruum suum Etenoum ob Telemachū Pisistratumque hospites remissius exceptos perstringit. Præterea in domum preeuntes introducebant, item fessos mollibus sedilibus ad focum collocabāt, præ-

Cicero pro Deiotaro.

Alexand. ab Al. lib. 5. c. 3.

Senec.

 sertim

Odyss. 7. fertim si suppetiarum ferendarum caussa, eosdem adijssent. Vlysses namque ad Alcinoum introductus in cineribus humi sedit, Regisque auxiliarem manum deposcit, ac optimatum eius Echeneus nobilitate, prudentia & eloquentia præcipuus inter Phæaces sic Regem castigat.

Alcinoe haud quaquam fas est, nec dictat honestas,
Hospes vt in vili procumbat sede fauillæ.
Quin facis, erectum vt capiat argentea sedes.
Distincta clauo, &c.

Qui extemplo prehensum dextera Vlyssem sustulit à foco, & in splendida sede collocauit. Sedit eodem pene modo ad focum Coriolanus, cum à Romanis proscriptis, apud Actium Tullium Volscum hospitaretur. Item Themistocles cum ad Admetum, Molossorum Regem confugisset. Fuit item in more positum in Oriente, & quibusdam Græciæ plagis vt hospi-

Odyss. 8. tem lauarent & vngerent. Nam cum famulæ Nausicaæ lotum vnctumque Vlyssem venissent, recusauit & id officium sibimetipsi Vlysses impendit. Et Telemachus à Nestore hospitio exceptus lauatur & vngitur.

Dein ad epulas hospitales progressus factus est, & non prius curiosis quæstionibus onerarunt aduenas, quam fames iisdem exempta

empta esset, vinoque delibuti animosius animi concepta depromerēt, vt de Bonoso Imperatore vinosissimo etiam Fl. Vopiscus refert, quod ex legatis temulentis mandata ipsa, eorumque περιςάσεις scitaretur: licet Eliezer verna Abrahami ad Bathuelē missus non ante pane apposito vesci voluit, quam Domini sui postulata retulisset. Dij vero apud Homerum ante nectare & ambrosiâ Mercurium Caduceatorem suum distendebant, quam quæ in mādatis habebat ijsdem recenseret: & id quidem aliquando, post nonum diem, vt cum Bellerophontem Iobates hospitio excepisset, decimo demum die eius animi sensa exquirit, litterasque videre voluit. Præterea in Alexandro seu Paride Priami filio patet apud eundem, qui decimo die rogatus à Menelao tandem Helenam contra sacrosancta hospitalitatis iura abduxit. Caussa vero quare potissimum iam potu ciboque refectos interrogarent, fuit, quod Athenæo referente, ὁ οἶνος ἔχει πρὸ φιλίαν τι ἑλκυςικὸν, παραθερμαίνων τὴν ψυχὴν καὶ διαχέων, id est, habet vinum vim attrahendi ad amicitiam animam calefaciens, eamque diffundens effundensque, amicitiā vt subnectit hospitalem venerantes, & Iouem hospitalem.

Fl. Vopiscus

Genes. 24.

Athenæus lib. 15. Dipnosoph. initio.

Insuper mollibus eos lectis deponebant

ad somnũ capiendum, vt Alcinous Vlyssi
Odyss. η. stratũ per famulos curauit apparari: imo &
vestes suppeditabãt, queadmodum Vlyssi
ignoto Telemachus ad Eumæũ loquens se
Odyss. γ. necessaria præbiturum spondet, nimirum
chlamydẽ, tunicam, & alia vestimenta: itẽ
frameã pedumq; calceamenta, ad nuditatẽ
diuturnis terrarum mariumque erroribus
cõtractã tollendã. Munuscula etiã abeuntibus,
quę δῶρα ξεινήια vocat poeta, dabãt reciproca
subinde & amœbęa Xenia à Martiale
appellata, δια φίλοι ξεῖνοι ξείνοισι διδοῦσιν.
Odyss. α. *qualia amici hospites hospitibus largiuntur.*
In eo. n. præcipue dimittẽdi hospitis ratio
versabatur. Sic Telemacho a Menelao datur
crater argẽteus, eiusq; vxore Helena vestis
preciosa q̃ Pepl⁹ dicebatur, quippe cũ in
ea tessera hospitalitatis antiquitus cõsisteret.
Quantum ad dimissionẽ bene habiti
hospitis attinet, singularis apud Poetam
eiusdem ratio præscribitur, dum volẽtem
dimitti vult, non vero inuitum retineri,
melleis item verbis compellari, donisque
onerari hospitalibus, & per præclaros comites
honorificè deduci præcipit, eo quidem
fine, vt ab procacibus incursantium
iniuriis liberi essent hospites. Quapropter
inprimis receptatoribus hospitum curæ
fuit, ne qua iniuria proterue afficerentur,
quandoquidẽ eorũ sese tutelæ cõmisissẽt.
Apparet in Lotho Sodomitarum ab Ange-

lis brutâ libidinem arcēte, & Telemacho Vlyssis filio, qui ne Pallas ad se diuertens aliqua ignominia aut cõuitiis proscindere turà procis illis, sponsis Penelopes, in peculiari eidē conclaui separatas epulas instruxit, vt parentē quoque postliminio reducem apud Eumęum pastorem seclusum ab procorum petulantia hospitari voluit: tanta hospitū defendendorū cura. Et quidē si quem dissidiorum contentionumq; auidum vidissent, hunc arcere à societate sua, falisque cõmunione solebant, hunc vt hominem nullius frugis declinabant, Homero ἄφρων καὶ οὐτιδανὸς ἀνὴρ appellatus, id est insipiens, nulliusque vir precij.

Odyß. α.

Odyß. π.

Ideo vota solemniaque iuramenta per Iouē hospitalē conceperunt, cui Homerus hospites, peregrinos, supplices & mendicos cordi esse fingit, eumq; seuerū hospitū violatorū vindicē esse profitetur, inquiēs,

Ζεὺς δ᾽ ἐπιτιμήτωρ ἱκετάωντε ξένωντε

preterea per irreprehēsos penateis Vlyssis, per hospitalē mensam ipsis sacrosanctā iurameta ediderūt, & quotiescunq; petulantibus sęuidictis hospitio excepti impeterētur, toties ad iustas vindicias hospitalē Iouem euocabāt, vt vel morte iniuriātes plecteret, vel exemplū in eiusmodi inhospitaleis statueret, Sic Antinous scabello Vlyssem hospitem petens diris deuouetur, & Menelaus Iouem vltorem Alexandro, seu

Odyß. ρ.

vrbs seu familia. Quia vnaquæque vrbs peculiaria habet instituta, quæ non damnare, sed pro virili imitari hospites debeant. Clearchus in prouerbijs teste Athenæo citat hoc prouerbium.

πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Αμφίλοχ' ἥρως
Τοῖσιν ἐφαρμόζων ὧν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηαι
id est

Polypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
Vt temet populo, quemcunque accesseris aptes

caue tamen vt infernum, id in rebus religionis exprimere apud hæreticos.

Hospes autem peregre veniens id sibi curæ ducat imprimis, ne ea, quæ apud Receptatorem suum minus placeant carpat, aut non attingendo fastidiat: ita enim animum alienaret. Et cum fortuito forsan accedit, iura non condat aut præscribat ipse, sed inuenta conseruet. Turpe autem illud passim fuit apud Græcos olim & nunc apud Europæos si conuiuator esses, nō esse vocatum, & tamen accedere. Sic olim Myconios insulares carpebant Græci, quod tales muscæ essent, qui impudenter sese ingererent ad quasuis cœnas: & Archilochus Periclem apud Athenæū arguit quod ἄκλητος, i. est, non vocatus, Μυκονίων δίκα id est instar Myconiorum passim symposia captaret. Quod genus hominum a-

pudbu,

pud Comœdos parasiti vocantur, qui non suo sed alieno semper victitarent. Pro coronide denique eorum quæ ex Homero passim etiam ab alijs notata produximus, libet hospitij & contrahendi & renouandi instaurandique morem adnectere, graphicè in persona Glauci & Diomedis delineatã, vnde hæreditarium illud fuisse, adeo vt ad posteros traduceretur, quiuis intelliget. Nam vbi genus sanguinemque rogasset ex Glauco Diomedes duellaturus, continuo infert hospitij ius, quod parẽtes Oeneus & Bellerophontes sanctè contraxerãt, munera item ac Xenia ad posteriorum perpetuum monumentum præbitã recenset, ac proinde à mutua cæde ob sacrosancta auorum fœdera hospitalia abstinendum iudicarunt. Maro etiam eundem morem attingit, cum ait:

Euryalus phaleras Rhamnetis & aurea bullis
Cingula Tyburti Remulo ditissimus olim
Quæ mittit dona hospitio cum iungeret absens
Cedicus.

vbi Seruius sic commentatur. *Consuetudo erat apud Maiores, vt inter se homines hospity iura mutuis muneribus copularent, vel in præsenti vel per internuncios*. Atque ex Homero hæc, alijsque ad illorum seculorum morem demonstrandum sufficiant.

CAP.

CAPVT III.

De Græcorum hoſpitalitate.

QVAM Græcorum veterum ex Homero aliiſque auctoribus hoſpitalitatem oſtendimus, eãdem fere aut officium prorſus conſequenti tempore apud eoſdem obtinuiſſe, manifeſtè deducitur: Et quidẽ vt mira priuatorum hoſpitalitas in mutuis fuit congreſſibus, ſic quoque Rerumpublicarum & vrbium fuit in communi, quæ præſertim in ſalis communione conſiſtebat, ita ex diuerſorum populorum vſu fieri patebit, & iam nunc Æſchinis traditione liqueſcit. Τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας, καὶ τὴν δημόσιον τράπεζαν περὶ πλείστου δὴ φησὶ ποιεῖσθαι. Etenim ciuitatis ſalem, publicamque menſam ait ſe plurimi facere. Quia Euſtathio commẽtante, ſalem apponere hoſpitibus ſolemne erat, priuſquam aliorum ciborum miſſus in mẽſam inferrent, credo quidem illum velut vſitatum & ſacroſanctum amicitiæ ſymbolum eſſe appoſitum. Tritum illud vulgò prouerbium argumẽto ſatis erit, ad hoc euincendum, nimirum ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν oportere. id eſt, ſalem & menſam non prætereunda, in roborata multorum annorum ſerie

Aeſchines.

Euſtath. Ibid. a. Cal li. 12. c. 1.

ſerie

serie amicitiæ iura, aut recenter inita violare præsumas, vt in vita Pythagoræ Diogenes Laertius tradit, & in Hyla Theocritus vbi de Hercule & Telamone loquitur, qui ad mensam semper eandem, cœnabant ambo, vt fidi amici. Et apud Euripidem Hecuba Polymnestoris facinus exaggerans, hospitalis etiam mensæ facit mentionem.

Diog. Laert.

Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί
Mensa receptus sæpe communi mihi.

Euripides in Hecuba.

vbi sobrium salem meum sumpsit. Et illi barbari vt nouæ Hierusalem ædificationem impedirent, ad substruendam firmiter aduersus Iudæos calumniam, hospitalitatis ius in comedendo sale prætendunt, in litteris ad Artaxerxem Regem Persarū, *Nos ergo memores salis, quod in palatio comedimus, quia læsiones Regis videre nefas ducimus, idcirco misimus & nunciauimus Regi*, Pythagoras in mensâ salem potissimum apponendum censuit, quod æquitatis ac iustitię nos admoneat, seruetque ac tueatur quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat. Origenes aduersus Celsum Parium quempiam adducit Iambographum, qui Lycomantem insectatus sit, quod salem & mensam esset prætergressus, idque in Iudam proditorem detorquet. Et alibi in Matthæum sic ait, de eodem.

Esdr. 1. c. 14

li. 2. contra Celsum.

dem *Neque salis eiusdem, neque mensæ neque panis communicati memor est factus.* Hinc summam familiaritatẽ inter eos initã significabant, quando circa eundẽ salẽ fabã, aut cuminũ lumẽdaversarentur, vt Plutarchus in sympofiacis problematis ostendit. Et quã do ille Octauij Cæsaris iocus occurrit cũ nimis familiarem sibi esse amicum ad frugalem illum cænulam inuitantem, admiraretur; diceretque nesciebam me adeo tibi familiarem esse, cogitabis puri salis communione crebriore id profectum esse; quo frugalis victus notatur. vnde Horatius

Plutar. sympos. probl. decad. & 4 5.

Augusti Apohtheg.

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,

Horatius.

Et in sermonibus, *Modo mihi sit mensa tripes, &c.*

Concha salis puri

Quamobrem autem adeo venerata salem Græcia fuerit, & diuersis salsæ religionis actibus, sacrificijsque intermiscuerit, est, quod putrefactionem arceat etiam ab inanimis, & tanquam animæ vice fungatur, qua nihil diuinius homo habere potest. Deinde verò hoc diuinum habere dicitur, quod gignendi vim habere credatur, potentiamque naturalem in eo genere expergefaciat atque exacuat, ideoque Veneris proprium epitheton à Græcis poetis

Homerus Plato. Plutarchus hoc testantur;

 tribu-

tributum est, quod ἁλιγενῆ seu saligenam vel marinis aquis natam esse appellitent, quippe mare fecunditatem producit; vt patet in marinis nauibus, quæ propter salsedinem marinam maximam vim murium gignere dicuntur; item in animantibus marinis, quæ terrestribus aereisque fœcundiora sunt, & ad stuporem in halecibus experimur, quibus potior habitati orbis portio pascitur. Hi fere Plutarchi discursus sunt de sale ex Homero alijsque & de hospitalitate græcanica in salis communione sita, nunc de cæteris excipiendi hospites ritibus loquamur.

Vitruuius li. 7 cap. 9. Augusti ille ingeniosissimus Architectus Vitruuius sic plerosque attingit. *Cum Græci, inquit, fuerint delicatiores, & opulentiores à fortuna, hospitibus aduenientibus instruebant triclinia & cubicula cum penu, & cellas, primoque die ad cœnam inuitabant. postea mittebant pullos, oua, olera poma reliquasque res agrestes, Ideo pictores ea, quæ mittebant hospitibus pictura imitãtes Xenia appellauerunt.* *Apuleius li 2. de Asino aureo.* Ad quem hospitibus missitandi munera esculenta morem Apuleius alludit hisce verbis. *Commodum meridies accesserat & mittit mihi Byrrhena xeniola, porcum opimum, & quinque gallinulas, & vini cadum in ætate pretiosi.* *Xenophon. lib 3 de ἀναβ. κύρ.* Et Xenophon, quoque idem testatur. *Armenius, inquit, Cyro, eiusque exercitui ξένια misit, & Trapezuntij Græcos hospitio*

hospitio exceperunt, donis item hospitalibus datis, bubus, vino farina. Sinopenses Milesiorum coloni ijsdem farinæ medimna ter mille, vini amphoras mille quingentos, & Heracleenses farinæ medimna totidem, vini amphoras bis mille, boues viginti, oues centum xeniorum loco miserunt, vt idem auctor testatur lib. 5. & 6. de Cyri expeditione. Fuit munus quoddam publicum in Græciæ vrbibus quibusdam, quod προξενία vocabatur & administratores eiusdem πρόξενοι, qui receptandis hospitibus præsidebant. Vnde laudantur Phliasij quod Pellenensem πρόξενον captum, quamuis mirâ premerentur inopiâ sine precio dimiserint. In quem vsum parochi etiam instituti sunt antiquitus, quorum munus erat, peregre proficiscentibus ad legationem publicam obeundã ligna, salem & similia largiter præbere: id affirmat Horatius cum canit. *Xenoph. lib. 7. de rel. Græ.*

Et parochi quæ debent ligna salemque. *lib. 1 Satyr. 5.*

hos Latini copiarios vocant, qui victum, salem lignaque Reipublicæ causa ablegatis suppeditabãt, testante Porphyrio. Quamuis Acron & Lambinus parochum ab Horatio per translationem dictum volunt pro eo, qui cœnam præbet & conuiuatore.

Vertere pallor
Tum parochi faciem vel sic metuentis vt acres
Potores.

qui & Xenoparochi dicti ab alijs, & paranymphi, quod peregrinis & nupturientibus necessaria ad vitæ sustentationẽ præberent. Vnde animarum curiones etiam parochi dicti sunt, quod quemadmodum illi in vrbibus hospitum, peregrinorum & conuiuatorum alimenta in corporis gratiam, testante Plutarcho, curabant; sic quoque & hi spiritalem escam ad animarum salutem procurarent.

Libr. 2. Satyr. vlt.

Eodem hospitalitatis priuilegio quoque Cretenses floruerunt, quibus non satis fuit domos ad hospitum ciuilem curam erexisse, vt in ijs syssitia agitarent, verum mensas, sedilia, lectos aliaque vtensilia ad illorum necessitatem subministrarunt liberaliter. Eodem Megarenses & Corinthij pertinent, qui præ cæteris Iouẽ hospitalem coluerunt. Et Lacedæmonij quoque sua Phyditia in eorum vsum instituerunt. quibus & ille mos peculiaris fuit, vt si quem amicum aut hospitem excepissent, ostensis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος, hac ianua nõ egreditur sermo. Refert idem in vita Lycurgi, ex cuius institutione, qui natu maximus erat, stabat ad ostium, & ad conuiuium ingredien-

gredientibus dicebat, ostensis foribus, διὰ τȣ́των ἔξω λόγος ᾽ȣκ ἐκπορέυεται, id est, per hasce nullus sermo egrediatur foras. Lingulacas illos notans, qui non vt hospitentur veniunt, sed vt cauillentur, & ex ore podicem apud externos faciant. peiores pharisaica indole, qui humanitatem beneficiorum, in odium araneorum more ac venenum conuertant. Sed de Græcis abundè satis.

CAPVT IV.

De hospitalitate Romanorum.

Vantum ad Romanos attinet, vt illi à Græcis imperium sortiti sunt, lateque dominandi potentiam ijsdem extorserunt, sic quoque Reip. gubernandæ, & virtutum exercendarum scientiam ab ijsdem mutuati sunt. Decuit enim terrarum Deam, gentiumque Romam vt quoddam velut gene- *Martial.* rale bellicarum machinationum fuit armamentarium, sic artium virtutumque & præsertim hospitalitatis quædam velut religiosissima esset officina. Proprium illorum nimirum & regere imperio populos, & bello coercere rebelles, fuit. Et quidem primo hospitia & vt recte vocaueris

Xenodochia communia habuerunt, quamobrem non modo inter priuatos necessitudo hospitaliaque iura reciproce coalescerent, verum etiam inter ciuitates, & fœderatas sociasque gentes sacrosancta hospitalitatis iura seruarentur. Nefas namque putabant amicitiam per eiusmodi virtutem contractam violare. Ideo haut secus, quam Græci Iouis hospitalis indignationem ob hospitem irreligiose habitum formidabant. Vnde Tullius in oratione pro Deiotaro. *Si veneno* (nimirũ sustulisset) *Iouis illius hospitalis Numen nunquam celare potuisset, homines fortasse celauisset.* & alibi. *Non faciam vt illum offendam, ne imploret fidem Iouis hospitalis.* Apuleius lib. 3. Sed pro Iupiter hospitalis & fide Secreta munita. Et Poeta:

Cicero pro Deiotaro.

Ad quintũ Fratrem.

Apulei. l. 3.

Æneid. 1.

Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur,
Hunc lætum Tyrijsque diem Troiaque profectis
Esse velis, nostrasque huius meminisse minores.

Nota omnibus Lycaonis fabula est apud Nasonem, qui cum hospitio susceptos hospites necaret, à suscepto Ioue, postquam ei humanas carnes apposuisset, in lupum est commutatus, exemplo tam acerbo docens hospitij sacrosanctam fidem

1. Metamorph.

dem esse debere. Vnde vt memores huius humanitatis essent, apud plerosque vsitatum fuit, Iouis hospitalis aram ante vestibulum domus, aut in propylæis erigere. 10. Metamorph.

Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara.

Quanta vero fuerit veteribus Romanis obseruantia Gellius quoque pręclare depingit, vbi de officiorum gradu atque ordine in moribus populi Romani obseruato agit. Gell. lib. 5. Noct. Att. cap. 13. *Cumque quæreretur, inquit, quibus nos ea (officia) prioribus potioribusque facere oporteret, si necesse esset in opera danda, faciundoque officio alios alys anteferre, non constabat. Conueniebat autem constabatque facile ex moribus Populi Romani. Primum iuxta parentes, locum tenere pupillos debere, fidei tutelæque nostræ concreditos. Secundum eos proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrocinumque nostrum dederant. Tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos affinesque.* Vnde hospitem aut aduenam in pretio tanto habendum, vt ob hospitij sacrosanctum ius, ipsa sanguinis coniunctione vinculum angustius copulatiusque fuerit. Addit Gellius in eodem loco. Massurius autem Sabinus in libro iuris ciuilis tertio antiquiorem locum hospiti tribuit, quam clienti. *In officijs apud Maiores ita obseruatum est, inquit, primum tutelæ, deinde hospiti,*

spiti dein, clieti, tum cognato, postea affini. Huius rei clarum testimonium extat apud Cæsarem in oratione quam pro Bythinis dixit, vbi hoc principio vsus est. Vel pro hospitio Regis Nicomedis, vel pro horum necessitate, quorum res agitur, refugere hoc munus non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin proximis retineatur, neque clientes sine summâ infamiâ deseri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus. Vnde Liuius, cum Princeps Legationis expositis amicitiæ officijs cum Populo Romano meritisque Rhodiorũ diceret. *Nihil nobis tota actione Patres cõscripti neq; difficilius, neque molestius est. quã quod cũ Eumene nobis disceptatio est: cum quo vno maxime Regum & priuatum singulis, & quod magis nos mouet publicum ciuitati nostræ hospitium est.* Cicero quoque multis in locis Inuectiuarum in Verrem eius infameis aliquot sancti hospitij violationes percenset, & præsertim in actione vltima. *Pater aderat Dexio Tindaritanus hospes tuus, cuius tu domi fueras, quem hospitem appellauerat, eum cum illa auctoritate & miseria videras præditum virum, num te eius lachrymæ, num senectus, num hospitij ius atque nomen à scelere aliquam ad partem humanitatis reuocare potuit? Sed quid ego hospitij iura in hac tam immani bellua commemoro*, qui Sthe-

Cæsaris orat. pro Bythinis.

De bel. Maced. lib. 6.

Action. vlt. in Verrem.

Sthenium *absentem hospitem in reos retulerit*. Fuerunt antiquitus domus pleræque inter scelestas habitæ, in quibus violatum ius hospitij sacrosanctum fuisset. Vnde actio duplex datur aduersus hospitem, si quid ex hospitio subduxisset. Porro licet Græci diu hospites retinuerint, triduum ex communi vsu obseruatum est apud Romanos, præsertim si nō forēt homines in dignitate constituti. Vnde versus est. Post triduum acceptus fœtet tibi piscis & hospes. De Iudis refert quoque Alexander lib. 4. ca. 10. quod non nisi triduanum hospitium indulgerent peregrino hospiti, ne ciues conuersatiōe diuturna peregrinos mores imbuerent, & in alienas leges ritusque transirent. Quanquam stupidissimi mihi illi boreales Lappones sint, qui in Sueciā pergentes dubiarum caussarum decidendarum caussa, in itinere nec tectum, nec hospitū subeunt, sed manent sub dio, quod sibi in concluso aere suffocari videantur. *ff. de nautis & caupo nis C. 1.*

Peregrinum verò adeo Romani suspexerunt, vt illum hostem vocitarent, id est, amicum beneuolumque aduenam. Vnde Cicerone, Varrone, Festo testantibus, ab hostiendo dictum volunt, id est æquando, quod inter peregrinos & ciues debeat æquabilitas aliqua beneuolētiaq; amœbæa regnare. Hostis, inquit Cicero apud Maiores *Vnde Pe-stas Cicero.*

12. Tabulæ. iores vocabatur, qui nunc peregrinus dicitur. Indicant 12. tabulæ. *aut status dies cum hoste*, itemq; *aduersus hostem æterna auctoritas esto*. Propterea vero id factum, quod ex peregrinis aduenisque coaluerint ipsimet. Ideoque ex peregrinis Reges, Consules, Prætores, & Prætor peculiaris apud eos fuit, qui peregrinis ius diceret, eratq; Prætor peregrinus, cuiusmodi magistratum creari in Rep. debere Plato suaserat.

Romani quoque peculiaria ædificia in hospitum vsum exstructa habuerunt, de quibus Vitruuius. *Præterea dextra ac sinistra domuncula constituantur, habentes proprias ianuas, triclinia ac cubicula commoda, vt hospites aduenientes non in peryѕtilia sed in hospitalia admittantur.* Vnde etiam in priuatorum domibus receptacula in hospitum vsum apparari vult Cicero. *Vt in cæteris, inquit, habenda est ratio non sui solum, sed etiam aliorum: sic in domo clari hominis, in quam & hospites recipiendi & admittenda hominũ cuiusque generis multitudo, adhibenda est cura laxitatis.* Si quando vero peregre abibant, tunc præmisso verna ad vrbem aliquam, curabant rogari, num paternus aliquis hospes ibidem degeret. Si nõ, adibant diuersorium, conueniebantque Magistratum, & hospitalitatẽ postulabant, vel etiam cum nouo amico virtutis eius pulchritudine illecti, ius hospitij

Vitruuius lib. 6.

Cic. 1. lib. offic.

ſpitij commune faciebant, vbi vtrimque teſſeram hoſpitalem dabant, de qua ſequenti capite: immo ipſe populus Romanus cum alijs vel populis, vel regibus, vel etiam priuatis hominibus Senatusconſulto deſuper facto hoſpitium contraxit, vt ex Liuio deducitur, cum de Tiſimatheo Liparenſi agit, qui legatos Romanorum hoſpitio exceptos ad Delphos vſque deductos, retro in vrbem hoſpites reduxerat. *Hoſpitium inquit, S. C. factum, donaque publica data*. Quibus & illum munera hoſpitalia mittendi morem adiecerunt, quæ Xenia, xeniola, & apophoreta dixerunt, vt Iureconſulti ſcribunt. *Liuius li. 5.*

Erga legatos vero præ omnibus inſignis hoſpitalitas emicuit, quibus per vrbanum Quæſtorem publicum hoſpitium & munera, quæ lautia dicebantur, ſæpe commeatus large & hoſpitaliter, & veſtimenta publico nomine præſtabant. Sic enim Senatus, cum ad gratulandum ſibi Pruſiam Bithyniæ Regem, Perſe defuncto, venire audiſſet, obuiam illi Publ. Cornelium Scipionem Quæſtorem Capuam miſit: cenſuitque vt ei domus Romæ, quam optima conduceretur, & copiæ non ſolum ipſi, ſed etiam comitibus eius publice præberentur, *Erga legatos hoſpitalitas.* *Val. Maximus l. 5. c. 1.*

vt

vt refert Val. Maximus. Rex similiter Ptolomæus, eodem teste, à minore fratre regno spoliatus petendi auxilij gratia, cum paucis adeo seruis squallore obsitus, cum Romam venisset, ac se in hospitium Alexandri Pictoris contulisset; Senatus vti hoc resciuit, accersito iuuene, quam potuit accurata excusatione vsus est, quod nec quæstoré ei more Maiorum obuiam misisset, nec publico hospitio eum excepisset: eaque non negligentia sua, sed ipsius subito & clandestino aduentu, facta dixit. Et illum subito è curia ad publicos penateis duxit, hortatusque est, vt depositis sordibus adeundi ipsius diem peteret. Quin etiam curæ habuit, vt munera ei quotidie per quæstorem darentur.

Illa autem hospitalitas non minus apud Senatum, quam etiam apud priuatos cum ipsomet hospitij iure ad posteros transibat. Sic Cicero scribit in epistolis familiar. 1. Epistol. 13 Auitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybitano. Quia impium ducebant posteri, parentum Maiorumque sacrosancta hospitii iura inita violare. Vnde tesserarum vsus exordiũ sumpsit. Quibus omnibus nõ modo apud Romanos olim, sed iam nunc apud omnes Europæos vsitatum, appone, videlicet receptatori hospitum in omnibus obediẽdum esse, vt in

in prouerbio est. *Quemque domi sua Regem a-gere.* Refertur ab Hostiensi & Zabarella lepidissima historia de Rege Ricardo Anglorum. Ille enim inter venandum ceruũ insequens ab aulicis aberrauit, & crepero iam die tugurium fabri ferrarij in vasta solitudine lassus subijt. Ab eo hospitio susceptus, cum manus lauare iussus, aulico more patrisfamilias honorem illum deferret, faber alapam ei impegit *An nescis* inquiens, *quemque domi sua Regem esse?* Mane dissimulata persona abijt, & in arcem vicinam fabrum ad se exciuit; Ille vbi in conspectum Regis venit, à Regina blande suscipitur, cæterum præ timore ventris crepitũ, salua reuerentiâ emisit. Mensæ regiæ adhibitus & supra Reginam accumbere iussus, cum rex, si præ pudore recusaret alapæ hesternæ talionem meditaretur, cum fœnore per omnia paruit, & hac ratione Regis insidias elusit. Aduertant Aggrippinates nostri, & receptatoribus suis morem gerant, & nugacissimas ceremonias missas faciant.

CAPVT V.

De vario tesserarum genere, & præsertim hospitalium, & quid contesseratio sit inter Christianos hospites contracta.

IHIL adeo firmum in rebus humanis est, quod non ætatis temporisque quà diuturnitate, quà malignitate aut ad obliuionem aut ad interitum procedat. Ideoq; vt reciproca hospitalitatis monumenta essent, quę virtutis huius immortalem velut memoriam apud omnes firmarent, amicitiæ quoddam symbolum & pignus, quo sanctè religioseq; hospitij iura tuenda seruãdaque ab inuicẽ donerent, produxerunt, quod tesserã appellarunt. Vnde morem illũ insigniter peruetustus Euripidis Scholastes describit. ὃι μὲν ξενȣ́μενοι τίσιμ ἀςράγαλομ κατατέμνοντες, θάτερομ μὲν καταλίμπαινομ ὑποδεξαμένοις ἵνα ἐι δεόι πάλιμ αὐτȣ̀ς, ἢ τȣ̀ς ἐκέινωμ ἐπιξεȣ̃σθαι, πρὸς ἀλλήλȣς ἐπαγόμενοι τὸ ἥμυσι ἀςραγάλιομ ἀνενȣ̃το τὴν ξενίαμ, id est, Qui hospitio excipiebantur tesseram incidentes dimidiam eius partem relinquebant ijs, à quibus erant excepti, vt si opus esset, vel ipsos vel ipsorum posteros & amicos eodem rursus vti hospitio, dimidiata illa prolata tessera, hospitij ius atque necessitudo renouaretur. Nam quem

Euripid. Scol. In Hippolito.

quemadmodum apud Græcos certa quædam munera vltro citroqua data & accepta hospitalis fœderis cum paterni & auiti, tum recens contracti erant notæ atque pignora, vti exemplo Diomedis & Glauci apparet : perinde quoque Romani tesseram solebant dare hospitibus dimidiatam, quam qui attulisset, agnoscebatur & vt amicus vetus recipiebatur. Fiebant ex ligno longiusculo, & vtrimq; exęquato & complanato, vt Lambinus in Plautũ & Beroaldus in Suetoniũ tradunt. Adrianus Turnebus in libris aduersariorũ existimat fuisse frustilla lignea quadrata, certa insignita & notata forma, quæ data sunt ijs, quibus ius erat petẽdi frumenti publici, vnde Græcis τέσσαρα dictas putat: quanquã etiã rotunda fuerint, quia à Dione σφαίρια globuli & pilulæ vocatur. Porro ab his Philologis quatuor tesserarũ genera subnotata sunt, quæ apud Latinos Scriptores inuenerunt. Primũ genus earũ fuit, quæ circa frumentũ diuidendũ versabãtur. Dicit enim Suetonius Augustũ multa noua officia excogitasse, & inter ea etiã curã frumenti populo diuidẽdi. Cũ enim lege Grachi esset obtẽtũ, vt frumẽtũ populo diuideretur, & quidẽ senis triẽtibus in singulos modios veniret, Publij autẽ Clodij rogatione effectũ esset, vt gratis frumẽtũ populo daretur, Octauius Augustus vbi imperiũ est adeptus

Supra cã. 2.

Forma Tesser 4.

Lambius Beroaldus. Turneb. li. 19. cap. 26. Aduers.

Dio. lib. 54.

Primigenĳ tessera frumentaria.

Suet. in Augusto c. 27.

summopere curauit, vt illud institutum obseruaretur, & eâ liberalitate populus beneuolentior sibi redderetur, ideo frequenter frumentum populo distribuit, cui distributioni qui præerat Præfectus frumenti populo diuidendi est appellatus. Vnde ait cap. 40. de diuisione illa. *Ac ne plebs frumentationum caussa frequentius à negotijs auocaretur, ter in annum quaternum mensium tesseras dare destinauit; sed desideranti consuetudinem veterem concessit rursus vt sui cuiusque mensis acciperet.* Et paulo post, *Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe leuissimo interdum nullo precio viritim admensus est, tesserasque nummarias duplicauit.* Idem Dio veracissimus historicus memoriæ prodidit. Animaduertendum autem est fuisse illas tesseras frumentarias, signa quædam, quæ qui exhiberent, frumentum pro portione sua Romæ à Principibus accipiebant.

Sueton. c. 40. in Augusto.

Dio. lib. 54.

Id Iuuenalis insignis Satyricus affirmat:

Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti.

Iuuenalis Satyr. 7.

item Persius

scabiosum tesserula far
Possidet.

Persius.

Eucliones nimirum hic perstringunt, quibus cum annona abunde sufficeret, nihilominus hanc triobolares cupidius per tesseram mendicabant.

Alterum

Alterum genus tesserarum fuit militarium, quarum vsus in bellis inferendis, ducendisque fuit pernecessarius, ni seipsos disciplinamque militarem cõfundere voluissent. Vegetius eos tesserarios vocat, qui per contubernia militum tesseras nunciabant. Seruius Honoratus illud Maronis explanans Secundū genus est tessera militaris.

——— *it bello tessera signum.* *Æneid.*

vult intelligo symbolum bellicum, quod ad pugnam exeuntibus datur, confusionis scilicet euitandæ caussæ: quæ apud Vegetium & muta & vocalis est, de hac loquitur Maro loco citato: de illa *vero silius Italicus lib. 5.* *Seruius lib. 2. cap. 7. Vegetius.*

tacitum dat tessera signum.

tum vt eo socij milites dignoscerentur ab hostibus; tum vt pro quibus & contra quos arma sumerent, accurate viderent. Et illa quidem pro moribus & qualitate Imperatorum distributa fuit. Nam Diuus Iulius *Venerem Genetricem* vsurpasse legitur tesseræ loco, quod ex Æneæ progenie nati Veneris se oriundum iactaret. In castus Pompeij *Inuictus Hercules* distributus fuit; in Pompeij iunioris, Pietas; in Antonij exercitu Lar Deus, in Syllæ autem Apollo, dabantur. Sanguinarium porro Neronem, optimam matrem, militibus suis dedisse tesseram tradunt. *Appian. lib. bello ciu. 2. Seruius. 7. Aeneid. Appi. lia. 2. Suet. in Neron. cap. 9 Seru. lib. 3. in princip.*

dunt. verba Cornel. Taciti sunt. *Propalam omnes in eam honores cumulabantur, signumque more militia petenti tribuno dedit, optima Matri.* Nonnunquam D. Iulius Felicitatem, quandoque Victoriam dedit, Hircio referente, quod postquam intellexit, incitatis militum animis; resisti nullo modo posse, signo Felicitatis dato, equo admisso in hostem contra Principes ire contendit. Brutus in Philippis Apollinem proposuit. Cyri maioris Persarum Regis tessera fuit: *Iupiter belli socius, & dux*: Minoris vero, *Iupiter Seruator, & Victoria.* Caius Caligula Priapum & Venerem Cassio tanquam molli & effœminato signum dedit; testibus Suetonio, Seneca, & Pausania. Seuerus Septimius solemniter, *Laboremus* vsurpauit. Pertinax vero *Militemus*. Claudius Cæsar græcanico versu definiuit tesseram

Hircius de bello Afric. *Plutar. in vita eius.* *Xenoph. li. 3 & 7.* *Idem de exped lib. 1.* *In vita eius ca. 56. li. 10 Epistol.* *Pausa. li. 9.* *Spartian. in vtroque* *Sueton. in vita. c. 42.*

ἄνδρα ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπαίνῃ

Virum vlcisci oportet, si iniuriam prior faciat. Antiochus cognomento Soter aduersus Galatas exercitum ducturus proposuit, *bene valere*; Mecænas vero quoties in castris fuit *Discincti* tesseram semper dedit. Ex quibus militaribus tesseris obseruatum fuit, certisque experimentis cognitum milites ordines seruare frequenter,

nec

nec aciem dissipari: elegantissime id deprædicat Claudianus, vtrumq; tesserarum maxime necessarium dilaudat:

Decretoque togæ felix legionibus iret
Tessera Romuleas leges redijsse fatemur,
Cum procerum iussu famulantia cernimus arma.

Claud. in Panegy Stilic. li. 1.

Hisce porro tertium genus addi posset tesserarum nummariarum, quas Augustum duplicasse supra ex Suetonio retuli de quibus nihil agam, cum sub frumentarijs tesseris plerique eas complectantur. Quæ si certum genus mensuræ sint, vt à quibusdã putatur, præsertim Alexandro, multũ differunt. Alij inquit, tesseram mensuram fuisse tradunt, qua frumentum militibus admetiebatur.

Suet. ca. 41

Alex. li. 4. c. 2 Geneal. dierum.

Tertium porro genus tesserarũ fuit hospitaliũ de quo in præsenti sermo est, quas ex ligno quadrato fuisse patet. Has quippe hospites eorumque liberi secum ferebant, vt facilius à veteribus paternisque hospitibus agnosci possent. Hinc Hanno Pœnus apud Plautum in Pœnulo cũ Antidamo hospite esset vsus, apud Agorastoclem Antidami filium adoptiuum hospitari non dubitauit; ait enim,

Deum hospitalem ac tesseram mecum fero.

& deinde ipsum Agorastoclem sibi ignotum affatus, subnectit idem.

Plaut. in Pœnulo.

Ego hic hospitium habeo, Antidami filium
Quaro

Cui cum Agorastocles respondisset, se illum esse quem quæreret, ait ille

——— Si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccara attuli: cui Agorastocles
Agedum huc ostende, est par probè: nam habeo domum.
O mihi hospes salue multum, nam mihi tuus pater
Pater tuus ergo hospes Antidamus fuit.
Hæc mihi hospitalis tessera cum eo fuit
Ergo heic apud me hospitium tibi præbebitur.
Nam non repudio hospitium.

Plaut. in Cistellaria

Vnde si quis hospitij sacrosanctum ius violauerat, tesseram confregisse dicebatur, vti apud eundem comicum alia in comœdia dicitur.

Abi quærere, vbi tuo iureiurando satis fiet subsidij
Hic apud nos fidei iam confregisti tesseram.

Lambinus

videlicet tantundum est atque si germanicè dicentur du hast die brü verschütt/ oder den Brey vmbgestossen. Lambinus hoc eodem interpretatur modo ac si dixisset comicus. Hospitij ius violasti & amicitiam consuetudinemque pristinam, quæ tibi nobiscum est dissuisti. natum ei ex veterū consuetudine, vt Erasmus ait, qui hospitibus

Erasmus in Adag.

tibus tesseras quasdam dabant, quibus ostensis eos, vel eorum filios longo interuallo venientes agnoscerent. Vt autem certa fuit hospitij contrahendi ratio, quæ tesseris vltro citroque datis firmaretur: ita si quem contracti hospitij pœnituisset, renunciare hospitium solebat, tesseram duntaxat confringendo ne hospitij ius violaret. Sic Cicero alibi. Itaque vehementer iste Sthenio infensus hospitium ei renunciat, domo eius emigrat, atque adeo exit. nam ante inde emigrarat. Sic Badius ille Campanus homo vafer & legirupus. Quintio Crispino Romano in conspectu duorum exercituum hospitium solemniter renunciauit, vt cum eo hostili animo congredi posset, vt elegantissimè Liuius ad Crispini laudem recẽset. Nunc quid apud Christianos de eiusmodi ritu hospitalitatis seruetur dicendum est.

Act. 4. in Verrem.

Liu. Decad. 3. lib. 5.

Notorium inprimis est quo in vsu apud primigenios Christianos Agapæ illæ fuerint seu fraterna conuiuia & charitatiua, de quibus cap. secundum Critices Christianæ consule: vti nec minor cura eorundem in martyribus Christique cõfessoribus protegendis, alijsque persecutionem exhaurientibus desudauit, quando facultates suas spontaneè ad eos alimentandos largiter effuderunt. De speciali autem ho-

Bar. tom. 1. annal. A Christi.

spitalitate sic agit Baronius, cuius verba adducam cum ritibus gentium quos Comicus describit, ne quis putet eandem me cramben recoquere, quia eadem verba Plauti citat. Rursus vero, quod pertinet ad descripta à Luciano Christianorũ charitatis studia in suscipiendis hospitibus, in quibus præstandis satis sibi esse viatici peregrinus existimauit, ita vt non tantum ab illis aleretur, sed etiam in via deduceretur, atque sic (vt ait) quaquauersum stipatus incederet: commendat hoc immẽsam Christianorum erga fratres dilectionem, atque illam ipsam, quam hisce puto temporibus Ioannes Euangelista laudat in Caio, sic scribens: *Carissime fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimonium reddiderunt, charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ quos bene facieus, deduces digne Deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis.* hæc Ioannes, per omnia his consentientia, quæ ex Luciano sunt recitata. Porro Tertullianus adeo frequentem ac necessariam inter Fideles intercessisse mutuam hospitalitatem significat, vt inter Catholicas communicationis symbola illam adnumeret dicens: *Itaque tot ac tantæ, Ecclesiæ, vna est illa ab Apostolis*

Ioan. Epist. 3.

Tertull. de præscriptioni, cap. 20.

prima

prima, ex qua omnes. Sic omnes prima, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quam eiusdem sacramenti vna traditio. Hæc Tertullianus, qui per contesserationem hospitalitatis, certum quoddam signum intelligit, quod qui ferret, vt Ecclesiæ Catholicæ legitimus filius, quocunque pergeret, à Fidelibus æque Catholicis honorifice reciperetur hospitio. Quod quidem signum cum adulterassent hæretici, à Catholicis noscitur sæpe mutatum, ac literis tandem commissum, quas Patres in Nicæno Cōcilio nominant Formatas.

Contesseratio explicatio.

Iure igitur Lucianus de Peregrino ait, satis sibi esse viatici ipsum existimasse in Christianorum hospitalitate repositum: nam non recipere, nec coniungere oblatam tesseram, idem erat, quod Catholica communione seiungere. Verum & apud Gentiles illud vsurpatum, vt idem esset, confringere tesseram ac amicitiam dissoluere. Vnde apud Plautum.

Hic apud nos iam Alcesimarche confregisti tesseram.

Plaut. in Ciſtell: Pactæ namque etiam apud illos erant per teſſeram mutuæ hoſpitalitates, eoque fœdere mutuæ pariter amicitiæ fouebantur, quæ ſic ſanctè ac inuiolatè cultæ, manabant ad poſteros. vnde apud eundem auctorem.

Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli,
Agedum oſtende, eſt par probe: nam habeo domum,
Idem in Penulo.
O mi hoſpes ſalue multum. nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hoſpes Antidamus fuit:
Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illa fuit.

At ſi hæc mutuæ charitatis officia adeò inſolubiliter inter Gentiles ipſos excolebantur, quid putandum factum eſſe inter Chriſtianos, cum, etiam eiuſdem Luciani teſtimonio, hi præ ceteris mutuam inter ſe charitate coniunctiſſimi eſſent? Sed hæc ſatis ad inſinuandos de ea re antiquos Eccleſiæ mores. Hucuſque Baronius.

Vnde teſſararum hoſpitalium vſum non tantum apud infideles vſitatum legimus; ſed eundem quoque apud Chriſtianos obtinuiſſe videmus, vt non ſpernendi ſint quicũq; inter eos aliis hoc gratificãdi ſtudio tenentur, licet extra noxam diſtu

non ſint, vbi ex impotentia amoris mutui hoſpites ad tranſiliendos temperantiæ limites turpiter impellunt. Si quis autem ſit, qui teſſeras illas explicatas cupiat, quibus in fritillis, & alueolis vſus eſt, illum ad Seruatoris noſtri crucifixores relego. Teſſeræ namque tales diabolicæ ſunt, non Chriſtianæ: ſanguinariæ, non pacificæ nec hoſpitales. Interim hiſce teſſeris contenti ſint hoſpites, & illud Socratis Sapientis verbum ſtudioſe reuoluant, ſi forſan magnas lautias ſibi per vſum teſſerarum apud conteſſeratos ſpondeant. Cum namque hoſpites ſatis tenui cœna excepiſſet, & amicorum vnus hoc ei improperaret, reſpondit. *Si boni viri ſunt æquanimiter ferent, ſi mali non curabunt. Si res tua tibi non ſufficit, tu parcendo fac, vt rei ſufficias tuæ.*

Socrat. Apophthegma.

CAPVT VI.

De ijs, quæ Christianos ad hospitalitatem exsuscitare queant, & de veræ hospitalitatis conditionibus.

CVRRENTI equo calcaria admouere non est necesse quandoquidem ea indoles facit, vt eius sit. *Prima fuga ante alios & primus in æquore puluis*: at per inuia cōfragosaq; festinante ad viam reducere quis facile poterit; Sic in virtutis regia viâ tenendâ ne per inhospita vitiorū tesqua deerrent plerique, per se incitati satis, iuuandi reuocandique sunt. In prouerbio est diabolum ex
7. *Aeneid.* Noruegia, Acheronta mouere, vt hominū mētes à diuino cultu alienet, Hospitalitatis laruam incautam incautis speciose prætendit, at grauissimo peccato mortali perniciose commaculat. In Scripturis, in patribus, in sacris prophanisq; Scriptoribus, in iure qua ciuili, qua canonico vtroque commendatur, mandaturque, inhumanū esset etiam illam virtutem apud Barbaros inuiolabilem & sacrosanctam violare. Nō nego. At nimium mellis, fel est. Si pauperibus præstare id cupias, maiora te præmia manebunt, quod ne quidem potum aquæ

frigidæ

frigidæ te perditurum esse Seruator teste tur. Vnde de suamet persona, quæ in pauperibus excipitur, ita ait. *Hospes eram & non colleg stis me.* cui saluandi respondent: *quando te vidimus hospitem & collegimus te?* & subdit Seruator. *Amen dico vobis, quamdiu vni ex minimis fecistis mihi fecistis*, quod iam ante apud alium Euangelistam æque perspicaciter ad Apostolos suos enúciarat. *Qui recipit vos me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui misit me.* Non tantum ergo Angelos, vt Abraham & Loth, merentur recipere: sed etiam Deum ipsum. *Diligenter* inquit, Augustinus, *hac audite fratres mei, qui hospitalitatem exercere non vultis, qui hospitem velut hostem excipitis. Ecce beatus Abraham, dum homines feruenter exciperet, ipsum Deum suscipere hospitalitatis contemplatione promeruit. Hoc etiam in Euangelio Christus confirmauit, dicens: hospes eram & suscepistis me. Nolite ergo negligere peregrinos, ne forte quem non excepistis, sit ipse Christus. vide rem in exemplis Opinata est res valde, & seniorũ nostrorum ore nobis tradita*, narrat Gregorius. Quidam Pater familias, cùm totâ domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cumque quotidie ad mensam suam peregrinos susciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios aduenit, ad mensam ductus: dumq; Paterfamilias ex humilitatis consuetudine, aquã vellet in eius manibus fundere,

Marc. 10.
Matth. 25.
Marc. 10.
Aug. serm. 65. de tempore.
homil. 29. in Euangel.

fundere, conuersus vrceum accepit, sed repente eum in cuius manibus aquam fundere volebat, non inuenit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem ei nocte Dominus per visionem dixit. Cæteris diebus me in membris meis suscepisti, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Ecce in iudicium veniens, dicet. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Similia de ipsomet Gregorio in eius vita memorat Ioan. Diaconus. Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permansit, vt exceptis his, quos tam per diuersas regiones, quam Romæ quoque Longobardorum perfidiæ gladiũ fugientes Ecclesiastica stipe misericorditer nutriebat, ad mensam suam cottidie peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conuersus vrceum accepit; sed repente eum in cuius manibus aquam fundere voluerat, inuenire non potuit: cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit. Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Vnde apparet sanctissimum Pontificem illud miraculum in sui gratiam à Deo patratum humilita-

Ioan. Diac. li. 2. cap. 22

tis intuitu tacuisse, quod Ioan. Diaconus expressit. Eodem libro Ioannes aliud miraculum percenset, de eodem Pontifice, qui cum duodecim peregrinos ad prandium inuitasset, continuo illo admirante decimum tertium aduenisse, qui in specie peregrini Angelus credebatur. Deinde si fructus quorum in primo capite commemini intueri velimus pudebit sordium Eucliones, illos non carpere à charitatis ignibus, Sanctique Spiritus sole educatos & maturatos. Vrget exemplis propositum hoc D. Ambrosius Abraham pro hospitalitatis mercede fructum posteritatis percepit. Loth quoque nepos eius non solum genere, sed virtute quoq; proximus, propter hospitalitatis affectum, Sodomitana à se suisque supplicia detorsit, Idem in Iacob ostendit, in vidua Heliæ, in hospita Helisæi: quas hospitalitate ordinata ab extrema egestate ac more legimus vindicatas. Ideo Isaias cum hanc virtutem in egenis nudisque subleuandis prædicasset, subiungit, *tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & semitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis & Dominus exaudiet: clamabis & dicet ecce adsum.* Illud lumen duobus in Emaus euntibus discipulis præluxit, quibus non tã audiendo Dei verbũ oculo-

2. Stimulus
lib. 2. offic. ca. 21.
Gen. 19.
3. Reg. 17.
4. Reg. 4.
Isai. 58.

culorum lumen, sed hospitalitatem exercendo communicatum est, quia non auditores verbi iusti sunt apud Deum; sed factores legis iustificabuntur. Non enim, ait D. Gregorius, cognitus est dum loqueretur, sed cognosci dignatus est dum pasciretur. Præterea plus suscipientibus prodest
3. Stimulus virtus illa, quã susceptis, tametsi impensas in alimẽta profundãt. *Bona* inquit Ambros. est hospitalitas, *habet mercedẽ suam primũ humanæ gratiæ; deinde quod magis est, remunerationis diuinæ.* Adde eapropter nobis eam virtutem
4. Stimulus cordi esse oportere, quod peregrini omnes & aduenę simus, sicut omnes patres
Psal. 38. nostri, ideo Psaltes ait. *Ne sileas, quoniam aduena sum apud te & peregrinus sicut omnes patres*
Ambros. ubi supra. *mei.* Omnes, inquit Ambrosius, in hoc incolatu hospites sumus. Ad tempus enim habitandi habemus hospitium. Emigremus propere caueamus, ne si nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hospitibus, etiam nobis post huius vitæ cursum Sanctorum hospitia denegentur. Et Augustinus eleganter. *Agnoscite hospitalitatem, per*
August. de verb. domini serm. 32. *quam peruentum est ad Dominum. Suscipit e hospitem cuius & tu comes es in via, quia omnes peregrini sumus. Ipse est Christianus qui & in domo sua & in patria sua peregrinum se esse cognoscit. Patria nostra sursum est, ibi hospites non erimus*

mus. Nam vnusquisque hic & in domo sua hospes est. Si non est hospes, non inde transeat: Si transiturus est, hospes est: non se fallat, hospes . velit, nolit, hospes est. Sed dimittit illam domum filijs suis, hospes hospitibus. Quare? Et in stabulo si esses, non alio veniente discederes? Hoc facis & in domo tua. Cessit tibi locum pater tuus, cessurus es & filijs tuis. Denique si sanctorum exempla perlegere libuerit, fortia sane calcaria ad parem virtutis hospitalis laudem meritumque obtinenda excutient. S. Syluester omnes peregrinos Romam venientes libenter recipiebat, mensam hilariter apponens, aqua pedes abluens, & ad quiescendum in stragulis eos collocans. S. Spiridion ad labores iter facientium recreandos, cum iam esset Archiepiscopus Cypri, erat adeo dexter & officiosus, vt ipse sine famulis mensam eis apponeret, pedes ablueret, aliaque officia humanitatis exhiberet. S. Gregor. Nazianzenus & Basilius in peregrinorum & hospitum gratiam, vt commode eosdem exciperent, domum hospitalem à fundamentis erexerunt, teste Gregor. Presbytero. Diuus Hieronymus in procemio septimi libri Commentariorum in Ezechielem sic scribit. *Fateor me explanationes in Ezechiel multo ante tempore promisisse, & præ occupatione de toto orbe huc*

S. Stimulus

Surius 30. Decemb. ex metaphrast

Surius 12. Decemb.

In vita Nazianzenij Gregor. presbyter.

Hiero. li. 7. Comm. in Ezech. in præfat.

huc venientium implere non posse, dum nulla hora, nullumque momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij solitudinem hospitum frequentia commutamus intantum vt aut claudendum sit nobis ostium, aut Scripturarum per quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda. & alibi. *Nobis in monasterio hospitalitas cordi est, omnesque ad nos venientes læta humanitatis fronte suscipimus, veremur enim ne Maria cum Ioseph locum non inueniat in diuersorio.* S. Goarus presbyter ad ripam Rheni Ecclesiam cum monasterio extruxit, orationibus vacans & hospitibus excipiendis, quibus exercitiis tantum impetrauit. vt in vita & morte claruerit miraculis. S. Iuo semper pauperes & peregrinos mensæ adhibuit, totosque nouem annos domi suæ virum quendam cum vxore & liberis egenis quatuor aluit. Si Samson quoque hospitum excepta ductis Româ Constinopolim Theologię & medicinæ disciplinis imbutus, pro sectus est, ibidemque ædes ad pauperes & peregrinos hospitandos extruxit, quos vbi ad sacerdotium adijt etiam spiritualibus iuxta ac corporalibus alimentis refecit. Admirabilis illa Piasti est hospitalitas ethnici de quo Cromerus fusè. Deuorato à murib. Popielo iuniore Polonorum principe, cum proceres in arce Crusuicia conuenissent,

Apolog. in Ruffinum.

Sur. 6. Iulij

Idem 19. Maij.

Homerus lib. 2.

ſent,& ſtudia circa principis noui electio, nem variarent, inſperata ſalus diuinitus afflictæ Poloniæ oblata eſt. Erat Cruſuiciæ oppidanus, Piaſtus nomine, Coſſiſionis filius, agello colendo & mellificio vitam ſuſtentans; homo ſimplex & iuſtus, & beneficus, præſertim in egenos, atque hoſpitalis, pro modo facultatũ ſuarum. Is ex vxore à ſuis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, vnicum filium ſuſceperat; eique, viuente adhuc Popielo primam comam gentili ritu tonſurus, & nomen impoſiturus, amicos ad eam cæremoniam atque conuiuium porco mactato, & aquæ mulſæ vaſe defuſo, inuitarat. Priuſquam ſtata dies adeſſet, fortè obtulerunt ei ſeſe ignoti homines duo, habitu peregrino: quos ille cum regia excluderentur, comiter inuitatos, hilare in domum ſuam introduxit: inſtruxit menſam, appoſuit affatim ex his, quæ ad futurum conuiuium præparauerat. Ibi res mira & ſtupenda accidit: Accreuit porcina, redundauit ex vaſe mulſa, excepit Piaſtus, vaſis admonitu hoſpitum cõquiſitis; iiſdemque auctoribus non ciues modo, verum etiam principem ipſum (vt tunc minime faſtuoſi & delicati erãt principes) cum omni comitatu conuiuio accepit. Eiſdem igitur hoſpitibus ſub tem-

E pus

pus comitiorum reuertentibus, & iubentibus, Piaſtus ex tenui penu ſuo cōuentum illum omnem penuria laborantem, augeſcente rerum earum, quæ promebantur, copia refecit, quo miraculo animaduerſo, vulgatoque, vna voce omnes Piaſtum non humanis ſuffragiis, ſed diuino iudicio principem ſibi dari conclamabant. Recuſat ille: Tandem hoſpitibus illis auctoribus aſſenſus, ita vt erat veſte & peronibus ex tiliæ cortice textis indutus, in regiam à primoribus deducitur. Hoſpites illi perfuncti officio ſuo, diſparuerunt. Exiſtimantur autem ij fuiſſe angeli Dei, beneficentiam & hoſpitalitatem etiam in alieno à vera religione remunerantis. Cromerus libro 2.

Eiuſmodi quoque propoſitum Sancta Mater Eccleſia ſibi præfixit, vbi diuerſas religiones in eadem per ſanctiſſimos fundatores conditoreſque inſtituit & confirmauit, quibus vna mens, vnus animus ad aras diuinitatis infuſus eſt, proximum ſuum ſiue infidelem aut hæreticum, ſiue facinoroſum & atheum ad aulam Chriſti, & ſanctitatis palæſtram reuocare. Vnde ex iſtis religionum ſanctiſſimarum ſtatiuis alij legionarij ad corporales morbos miſeriaſque ſubleuādas prorumpunt; alij S.Spiritus auſpicijs ad animarum lethifera vulnera medicanda promptiſſimi procur-

runt. Pharmaca quorundã aut arma preces orationesque sunt, & ecstatica contemplationum exercitia: plerorumque arma ipsamet sunt, quibus iuratum Christiani hominis hostem impetant, plerumque linguæ, calami, demorsi vngues, missilia sunt, quibus sceleratorũ hominum, hæreticorũque dogmatistarum, eorumq; catulorum aculeati furores transfigantur. Id DD. Benedicti, Bernardi, Nortberti, aliorumque fulmineę legiones olim præstiterunt. id DD. Dominici, Francisci, Augustini, Ignatij aliorumq; hoc æuo nostro propagines præstant, quæ admiranda qua corporalis qua spiritualis hospitalitatis opera in proximum exercent: quos inter equites Melitenses familiam ducunt, qui à prima suã cõditura hospitalarij dicti sunt, de quibus cap. sequenti.

Quãtum vero ad cõditiones laudatæ hospitalitatis attinet, quas etiã laboriose in vnũ Busæus Theologus cõtulit, diuersæ illę in suscipiẽte, susceptoque requiruntur. Et quidẽ eiusmodi domiciliũ deligatur, in quo quis cõstãter perseuerauit, nec mustelarũ instar de domo in domũ trãscendat, & iuxtã domini præceptũ, quis in eã dignus sit, rogandum est. Deinde probum ab improbo, versipellem ab syncero secernat. Vnd Ambrosius, *In officiis hospitalibus omnibus quidem humanitas impartienda est, iustis autẽ vberior* *deferen*

Matt. 10.

Lib. 2. de officiis. 22.

deferenda est honorificentia. Quicunque enim iustum receperit, in nomine iusti accipiet, vt ipsa veritas pronunciauit. Et alibi. *Hospitalitatis gratia omnibus parata est, & sanctos libenter suscipit, & peccatores tolerat patienter.* Præterea susceptum potius pauperem esse, quam diuitem oportere, quod *vicem ille reddere non queat, vt omnis vita nostra actus non careat misericordiæ munere.* Vbi Ciceronem redarguit, quod illustres esse velit, quos opulentia sua & munit & honorat, quas cōditiones ex Homerica poesi superius citatâ melius colliges. Si quis vero suscipientem considerare velit, eiusdem præclara requisita apud plerosque patres inueniet, tum quæ sacrarum paginarum edunt oracula, tum quæ vitæ honestatisque certissima regula præscribit, recta inquam ratio, & ex Gentilium consignatis monumentis vtcunque demonstrata sunt. Et primo quidem vitæ eius statum conditionemque expiscari non debet, ne quandam aculeatam alienationem in animis hospitum generet. Vnde D. Hieronymus ait. *Solos hæreticos non suscipimus, quos vos solos recipitis. Propositum quippe nobis est, pedes lauare venientium, non merita discutere.* & D. Chrysostom. ait: *nunquam quæramus quis & vnde.* Nam si patriarcha in rogando fuisset curiosus, forsan peccasset. Dein non declinet

Serm. 32. 30

Lactant. li. 6. ca. 12.

Apolog. in Ruffinum

Chrysost. in Genes. de Abraham.

declinet hoſpitalitatis officium, aut inopiæ aut anguſti domicilij cauſa. Nam calicem aquæ frigidæ non indonatum fore ſeruator ſpopondit. *Aquæ frigidæ*, inquit Hieronymus, *non calidæ, ne in calidâ paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur.* Lib.2.in Matt.ca.10

Tertio, Præueniat hoſpitem ſuſcipiendum cum poteſt exemplo Abrahę currentis in occurſum eorum de oſtio tabernaculi. Ideo ait Ambroſius. *Feſtinauit occurrere quia non ſatis eſt recte facere, niſi etiam matures quod facias. Vberiores enim fructus habet celerata deuotio.* Nec ſolum hoſpitandum præueniat, ſed ad preces coactionemque deſcendat, vt diſcipuli in Emauntą pergentes, præſtiterunt, & Abraham quoque, de priore ſic Gregorius ait: Ex quo nimirum exemplo colligitur, *quia peregrini non ſolum ad hoſpitium inuitandi, ſed etiam trahendi.* His accedat omnis humanitas, ſtudium, alacritas, animique Chriſtiana ſubmiſſio, quibus aduenam ſuſcipiat, εὐτραπελία item ac feſtiuitas, liberalitas, gaudium, ſermo comis, ac mira humanitate conditus. Denique vt ſibi conſtanter perſuadeat, non exquiſitis lautijs, aut Tarentinis delicijs reficiendum hoſpitem eſſe, ſed frugalibus, & philoſophicis vt aiunt dapibus recreandum. Longè quip- Gene.18. Lib.1.de Patri.Abraham. Luc.24. Grego.ibid.

gè quippe melius eſt elegantiā virtutis huius animi promptitudine, quam epularum varietate metiri. Ideoque ait Salomon: *Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum ſaginatum cum odio.* & ſuperius. *Melius eſt parum cum timore Domini, quam theſauri magni & inſatiabiles.* Veterum veteri & frugali more, quibus nefas viſum fuit, ſalem frugalemque menſam præterire. Quæ maior inſania quam ſi monachi, clerici, alijque etiam ſeculares pernoctare in luxurioſis compotationibus præſumant? Non negamus licere tibi in gratiam hoſpitum, aliquid de rigore ieiunij tui remittere, vt Caſſianus multis in locis, item caſuum conſcientiæ deciſores & B. Proſper definiunt, caue tamen ne iſta hac ſpecioſa larua conſcientiam tuam ſeducas. Atque hæc de his ſatis.

Prou. 15.

Caſſ. collat 21. c. 14. & 24. c. 20. 21 Proſp. li. 2. vita con. templ. c. vi.

CAPVT

CAPVT VII.

De D. Ioannis hospitalarij & alijs religiosis militibus ad eum finem institutis ab Ecclesia, vt hospites & peregrinos tueantur, & quædam in philothesium inuectiua, item de naui Bacchi fabulosa.

Pauperum clinicorũ, infirmorũ que Ecclesia mater curã per diuersos ordines singularẽ semper haberi voluit, ne maternę suæ sollicitudini deesse videretur, & inprimis peregrinorum eorum qui ad sepulchrum domini visitãdum ex diuersis Christiani orbis partibus confluxerunt. Cui caussã dedit Hierosolyma recuperata. Tenuerãt nãque & occuparant vrbẽ illã inclinante iã & labascẽte Imperio Romano barbari ac Saraceni, & præsertim Sulthani seu Principes Mamulu chorum, atq; impotenti sua tyrãnide, vt etiã hodie, Christianis vel aditum intercluserãt, vel latronum insidiis occupari itinera, permiserãt. Indulserãt autẽ, tametsi tyrãnice imperarẽt, vt duo cœnobia ad sepulchrum dominicum erigerẽtur, à Gerardo quodam admirabili zelo loca quædam sacra obeunte, qui vocatis in consilij partem aliquot nobilibus, postmoduum huic ordini felicissimum dederunt initium.

Morisus Poly. dors Azori.to.1. Moral.inst. Mariana. Mennenius Posseuinus.

Vnum autem cœnobiorum viris, alterum fœminis excipiendis destinatum; alterum B. Mariæ Virgini sacrum, alterum vero B. Mariæ Magdalenæ inscriptum. Cæterum cum per Godefridum Bullionium anno Domini 1199. recuperata Sancta ciuitas esset, & barbarorum Mammuluchorumque inde examina fortiter depulsa, tanta Christianos cupido sanctissimi sepulchri visendi incessit, vt illa duo cœnobia ad excipiendos hospites angusta nimis forent, in quibus hospites diuersarentur. Quare tres diuersi ordines ibidem erecti fundatique sunt, quibus non modo impositum excipere hospites, verum etiam eosdem aduersus barbarorum & Saracenorum impetus latrociniaque tueri. Et primum quidem hospitalis domus est addita, & in ea sacellum S. Ioanni Baptistæ deuotum: non vero, vt plerorumque opinio est, D. Ioanni eleemosynario Patriarchæ Alexandrino, qui reuera falluntur, vt ex professionis formula quam milites hospitalenses edunt, facile colligitur. In eo igitur loco ex redditibus vtriusque cœnobijs ijs, qui sepulchrum adissent, ægrotantibus res necessariæ subministrari sunt cœptæ, & Rector seu Magister, qui cœnobij curam gereret institutus: qui deinde post aliquot annos vnà

Ioannitarū origo & institutum.

cum

cum socijs habitum religionis induit, & postmodum rei militaris studio suscepto, peregrinos aduersus Saracenos tuebantur, & proinde milites hospitalarij siue hospitalenses & Hierosolymitani, aut S. Ioannis nomine appellati sunt. Vnde primus ordinis formati Magister Raymundus de Podio legibus & statutis eidem datis, vocat se seruum pauperum Christi, & hospitalis Hierosolymitani custodem. Quare intra breue temporis spatium admirabili liberalitate Christianorum amplissimos census latifundiaque acceperunt, quibus subnixi peregrinos aduenasque aduersus Saracenum protegerent. Et si sacerdotes, sacrificijs precibusque; si nobiles vel milites hospitalitate potentiaque qua mari qua terra eosdem iuuarent, seipsos vero tribus votis solemniter constringerent. Et hi quidem inter religiosos primi, antiquissimique extitere, & circa annum Domini 1106. cœperunt, & deinceps Honorij secundi Romani Pontificis auctoritate anno 1124. confirmati & varijs priuilegijs donati sunt.

Deinde Gelasio II. Apostolicam sedem tenente anno 1118. Templarij milites Hierosolymis etiam esse cœperunt; qui quidem iuxta Christi sepulchrum cõmorantes, Christianos eo peregre profe-

Templariorum origo & nomen.

Vnum autem cœnobiorum viris, alterum fœminis excipiendis destinatum: alterum B. Mariæ Virgini sacrum, alterum vero B. Mariæ Magdalenæ inscriptum. Cæterum cum per Godefridum Bullionium anno Domini 1199. recuperata Sancta ciuitas esset, & barbarorum Mamuluchorumque inde examina fortiter depulsa, tanta Christianos cupido sanctissimi sepulchri visendi incessit, vt illa duo cœnobia ad excipiendos hospites angusta nimis forent, in quibus hospites diuersarentur. Quare tres diuersi ordines ibidem erecti fundatique sunt, quibus non modo impositum excipere hospites, verum etiam eosdem aduersus barbarorum & Saracenorum impetus latrociniaque tueri. Et primum quidem hospitalis domus est addita, & in ea sacellum S. Ioanni Baptistæ deuotum: non vero, vt plerorumque opinio est, D. Ioanni eleemosynario Patriarchæ Alexandrino, qui reuera falluntur, vt ex professionis formula quam milites hospitalenses edunt, facile colligitur. In eo igitur loco ex redditibus vtriusque cœnobijs ijs, qui sepulchrum adissent, ægrotantibus res necessariæ subministrari sunt cœptæ, & Rector seu Magister, qui cœnobij curam gereret institutus: qui deinde post aliquot annos vnà

Ioannitarũ origo & institutum.

cum

cum socijs habitum religionis induit, & postmodum rei militaris studio suscepto, peregrinos aduersus Saracenos tuebantur, & proinde milites hospitalarij siue hospitalenses & Hierosolymitani, aut S. Ioannis nomine appellati sunt. Vnde primus ordinis formati Magister Raymundus de Podio legibus & statutis eidem datis, vocat se seruum pauperum Christi, & hospitalis Hierosolymitani custodem. Quare intra breue temporis spatium admirabili liberalitate Christianorum amplissimos census latifundiaque acceperunt, quibus subnixi peregrinos aduenasque aduersus Saracenum protegerent. Et si sacerdotes, sacrificijs precibusque; si nobiles vel milites hospitalitate potentiaque qua mari qua terra eosdem iuuarent, seipsos vero tribus votis solemniter constringerent. Et hi quidem inter religiosos primi, antiquissimique extitere, & circa annum Domini 1106. cœperunt, & deinceps Honorij secundi Romani Pontificis auctoritate anno 1124. confirmati & varijs priuilegijs donati sunt.

Deinde Gelasio II. Apostolicam sedem tenente anno 1118. Templarij milites Hierosolymis etiam esse cœperunt; qui quidem iuxta Christi sepulchrum cõmorantes, Christianos eo peregre profe- *Templariorum origo & nomen.*

ctos hoſpitio excipiebant; exceptos armis accincti per templa & ſacra loca comitabantur ac deducebant, vt omnem terram ſanctam tuto viſerent ac perluſtrarent. Cuius pij officij auctores nouem fuere, qui quod in parte ædium templi habitarent, Templarij vocati ſunt: eorum ordo approbatus eſt ab Honorio II. anno Domini 1129. & breui ab ortu eius tempore per Clementem V. & Philippum Pulchrum Franciæ Regem extinctus. Tertius ordo Sacræ militiæ ad Hoſpitalarios Templariosque adiectus aduerſus Saracenos eſt inſtitutus circa annum Domini 1160. Germani namque aliquot Gallorum Italorũque zelum æmulati cum ad ſepulchrum viſendum conueniſſent, hoſpitale domicilium Sacellumque B. Mariæ Virgini dicatum ſtatuerunt, vt ibidem Theutonicę nationis homines exciperentur, & aduerſus Barbaros ſeruarentur. cęperunt ſub Alexandro III. circa annum Domini 1164. & auctoritate Cœleſtini Tertij anno 1192. confirmati. Sunt enim Templariorum regulam pariter & inſtitutum profeſſi.

Hos porro milites in tam Sancto inſtituto degentes egregiè in Hiſpanijs cõſectati ſunt milites Calatrauæ oppidi, an. 1114. ab Alex. 39. cõfirmati, quod deſerentibus Tẽplarijs, ipſi fortiſſime aduerſus Mauros, Arabes & Saracenos defenderunt. Vnde i-

Francisc. Andreda in Chron. Ordin. c. 9.

mitãtes Hoſpitalariorũ & Tẽplariorũ militiã tribus ſeſe votis religionis pugnandi aduerſus Saracenos Deo obſtrinxerũt. debet autẽ Regi ordo hic mittere equitatum ſelectiſſimũ trecentorũ militũ religioſorũ, ſi quãdo bella circumſonẽt. Anno etiã 1175 ordo militũ S. Iacobi ab Alexandr. Tertio cõfirmatus eſt, qui paulo ante Calatrauenſem ordinẽ fuit inſtitutus, ad eũ quidẽ finẽ vt in regno Legionenſi & Caſtellano aduerſus Saracenos politicã Eccleſiaſticamq; Chriſtianorũ adminiſtrationẽ vindicarẽt. Ante quidẽ in paucis cœpit, qui Sodales S. Iacobi dicebantur, ſed nondũ cõfirmationẽ ab Alexandro Tertio acceperãt. Anno etiã *1320*. creatus eſt quidã ordo equitũ in Luſitania à Dionyſio Sexto Portugaliæ Rege, qui vulgo Chriſti dicuntur, quẽ Ioannes *22*. ſua auctoritate confirmauit. Solum floret hic ordo in Portugalia. Anno 1176. et iã inſtitutus ordo Alcantaræ militum cum Alphonſus octauus in Caſtellana ditione, & in Legionenſi regno Fernandus Secundus imperaret. Eſt itidẽ ſacra militia in Valentinâ prouincia Regis Aragoniȩ auſpicijs inſtituta aduerſus Mauros piraticã in Valẽtinis littoribus exercẽtes, quȩ cẽſu quidẽ inferior fuit, at nõ virtute bellica. In his ordinibus multi Magiſtri fuerũt in primo 29. in ſecundo 41. in tertio 36. *Gariba in Chronica Regum*

Et

Et quidem, Calatrauensis ordinis perpetuus administrator est ab Innocentio Octauo institutus Ferdinandus Rex Catholicus, vti & auctoritate Adriani, Sexti perpetua administratio ordinis S. Iacobi & Alcantaræ Regi Hispaniarum Catholico est imposita. Anno 1564. per Pium quartum confirmatus est ordo militum S. Stephani, quem Cosmus Medices Florentiæ & Senarum dux instituit, & cuius ipsemet magistrum agit. Alios hisce ordinibus memoratis subijcerem ordines equitum, sed quia sacri non sunt, prætereo. Inter quos tamen eminentissimus ille ordo equitum in Anglia ab Eduardo Rege erectus Garteriorum dictus, quod Anglis fasciã crurulẽ significat, quam fibulatam, auro gemmisque dispunctã gestabant ad sinistrum poplitem, cum hac Gallica inscriptione, *Vituperetur qui male cogitat*, etiamnum apud Britannos etsi pia æmulatione Regis illius erectus est, florentem. Vti Amedius VI. Sabaudiæ Comes ordinem equitum Annunciatæ Virginis instituit, qui torquem aureum ex collo dependentem circumferebant, bullatis laqueis, litterisque hisce insculptis identidem insignem F. E. R. T. id est, Fortitudo eius, Rhodũ tenuit, quia Amedius I. Sabaudię Comes fortiter Rhodum insulam contra Turcarum impetus defendit.

Cosmi Medices ordo S. Steph.

defendit, è torque collum circumdante pendet icuncula Annunciatæ Virginis. Hos inquam & alios & ordines prætereo, quia proposito meo non adeo conueniūt, quandoquidem hospitalitatem in his omnibus commendatam velim ex eo capite, quod ad incursantium qua domesticorum qua externorum hostium iniuriis sibi fideiq; suæ commissos hospites peregrinos, aduenas, conuenas, amicos, cognatos sanguinis religionisque catholicæ nexu defendendos suscepissent.

Ex his igitur præmissis patet omnibus & singulis, quid requirat ab Christiano hospitalitas, & circa quæ illa virtus occupari debeat, & quæ præmia hospitales maneant. Nihilominus,

Fallit enim vitium specie virtutis & vmbra
Cum sit turpe habitu, vultuque & veste seuerum, Iuuenalis.

dum ab Christianæ religionis exercitijs, vbi quæstus pietas est, ad temulenti Bacchi castra prosiliunt, vbi lucrum ebrietas est, & animarum ruina præsentissima. Paupetes, infirmi, peregrini fame potius emorerentur, quam vt quisquam horum hospitalium virorum ijs frustillo panis succurreret, taceo vt ad eosdem modicum vini transmitterent. Bibitur, exhauritur crater hospitalis siue Philothesius cum fecibus etiam

deferenda est honorificentia. Quicunque enim iustum receperit, in nomine iusti accipiet, vt ipsa veritas pronunciauit. Et alibi. *Hospitalitatis gratia omnibus parata est, & sanctos libenter suscipit, & peccatores tolerat patienter.* Præterea susceptum potius pauperem esse, quam diuitem oportere, quod *vicem ille reddere non queat, vt omnis vita nostra actus non careat misericordiæ munere.* Vbi Ciceronem redarguit, quod illustres esse velit, quos opulentia sua & munit & honorat, quas cõditiones ex Homerica poesi superius citatâ melius colliges. Si quis vero suscipientem considerare velit, eiusdem præclara requisita apud plerosque patres inueniet, tum quæ sacrarum paginarum edunt oracula, tum quæ vitæ honestatisque certissima regula præscribit, recta inquam ratio, & ex Gentilium consignatis monumentis vtcunque demonstrata sunt. Et primo quidem vitæ eius statum conditionemque expiscari non debet, ne quandam aculeatam alienationem in animis hospitum generet. Vnde D. Hieronymus ait. *Solos hæreticos non suscipimus, quos vos solos recipitis. Propositum quippe nobis est, pedes lauare venientium, non merita discutere.* & D. Chrysostom. ait: *nunquam quæramus quis & vnde.* Nam si patriarcha in rogando fuisset curiosus, forsan peccasset. Dein non

Serm. 32. 30

Lactant. li. 6. ca. 12.

Apolog. in Ruffinum

Chrysost. in Genes. de Abraham.

declinet

declinet hoſpitalitatis officium, aut inopiæ aut anguſti domicilij cauſſa. Nam calicem aquæ frigidæ non indonatum fore ſeruator ſpopondit. *Aquæ frigidæ*, inquit Hieronymus, *non calidæ, ne in calidâ paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur.* *Lib. 2. in Matt. ca. 10*

Tertio, Præueniat hoſpitem ſuſcipiendum cum poteſt exemplo Abrahę currentis in occurſum eorum de oſtio tabernaculi. Ideo ait Ambroſius. *Feſtinauit occurrere quia non ſatis eſt recte facere, niſi etiam matures quod facias. Vberiores enim fructus habet celerata deuotio.* Nec ſolum hoſpitandum præueniat, ſed ad preces coactionemque deſcendat, vt diſcipuli in Emauntą pergentes, præſtiterunt, & Abraham quoque, de priore ſic Gregorius ait: Ex quo nimirum exemplo colligitur, *quia peregrini non ſolum ad hoſpitium inuitandi, ſed etiam trahendi.* His accedat omnis humanitas, ſtudium, alacritas, animique Chriſtiana ſubmiſſio, quibus aduenam ſuſcipiat, εὐτραπελία item ac feſtiuitas, liberalitas, gaudium, ſermo comis, ac mira humanitate conditus. Denique vt ſibi conſtanter perſuadeat, non exquiſitis lautijs, aut Tarentinis delicijs reficiendum hoſpitem eſſe, ſed frugalibus, & philoſophicis vt aiunt dapibus recreandum. Longè quip- *Gene. 18.* *Lib. 1. de Patri. Abraham.* *Luc. 24.* *Grego. ibid.*

gè quippe melius eſt elegantiā virtutis huius animi promptitudine, quam epularum varietate metiri. Ideoque ait Salomon: *Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum ſaginatum cum odio.* & ſuperius. *Melius eſt parum cum timore Domini, quam theſauri magni & inſatiabiles.* Veterum veteri & frugali more, quibus nefas viſum fuit, ſalem frugalemque menſam præterire. Quæ maior inſania quam ſi monachi, clerici, alijque etiam ſeculares pernoctare in luxurioſis compotationibus præſumant? Non negamus licere tibi in gratiam hoſpitum, aliquid de rigore ieiunij tui remittere, vt Caſſianus multis in locis, item caſuum conſcientiæ deciſores & B. Proſper definiunt, caue tamen ne iſta hac ſpecioſa larua conſcientiam tuam ſeducas. Atque hæc de his ſatis.

Prou. 15.

Caſſ. collat 21. c. 14. & 24. c. 20. 21 Proſp. li. 2. vita con. templ. c. vi.

CAPVT

CAPVT VII.

De D. Ioannis hospitalarij & alijs religiosis militibus ad eum finem institutis ab Ecclesia, vt hospites & peregrinos tueantur, & quædam in philothesium inuectiua, item de naui Bacchi fabulosa.

Pauperum clinicorũ, infirmorũ que Ecclesia mater curã per diuersos ordines singularẽ semper haberi voluit, ne maternę suæ sollicitudini deesse videretur, & inprimis peregrinorum eorum qui ad sepulchrum domini visitãdum ex diuersis Christiani orbis partibus confluxerunt. Cui caussã dedit Hierosolyma recuperata. Tenuerãt nãque & occuparant vrbẽ illã inclinante iã & labascẽte Imperio Romano barbari ac Saraceni, & præsertim Sulthani seu Principes Mamulu chorum, atq; impotenti sua tyrãnide, vt etiã hodie, Christianis vel aditum interclusẽrãt, vel latronum insidiis occupari itinera, permiserãt. Indulserãt autẽ, tametsi tyrãnicè imperarẽt, vt duo cœnobia ad sepulchrum dominicum erigerẽtur, à Gerardo quodam admirabili zelo loca quædam sacra obeunte, qui vocatis in consilij partem aliquot nobilibus, postmoduum huic ordini felicissimum dederunt initium.

Morisus Poly dors Azori.to.1. Moral.inst. Mariana. Mennenius Possevinus.

Vnum autem cœnobiorum viris, alterum fœminis excipiendis destinatum: alterum B. Mariæ Virgini sacrum, alterum vero B. Mariæ Magdalenæ inscriptum. Cæterum cum per Godefridum Bullionium anno Domini 1199. recuperata Sancta ciuitas esset, & barbarorum Mammuluchorumque inde examina fortiter depulsa, tanta Christianos cupido sanctissimi sepulchri visendi incessit, vt illa duo cœnobia ad excipiendos hospites angusta nimis forent, in quibus hospites diuersarentur. Quare tres diuersi ordines ibidem erecti fundatique sunt, quibus non modo impositum excipere hospites, verum etiam eosdem aduersus barbarorum & Saracenorum impetus latrociniaque tueri. Et primum quidem hospitalis domus est addita, & in ea sacellum S. Ioanni Baptistæ deuotum: non vero, vt plerorumque opinio est, D. Ioanni eleemosynario Patriarchæ Alexandrino, qui reuera falluntur, vt ex professionis formula quam milites hospitalenses edunt, facile colligitur. In eo igitur loco ex redditibus vtriusque cœnobijs ijs, qui sepulchrum adissent, ægrotantibus res necessariæ subministrari sunt cœptæ, & Rector seu Magister, qui cœnobij curam gereret institutus: qui deinde post aliquot annos vnà

Ioannitarũ origo & institutum.

cum

cum ſocijs habitum religionis induit, & poſtmodum rei militaris ſtudio ſuſcepto, peregrinos aduerſus Saracenos tuebantur, & proinde milites hoſpitalarij ſiue hoſpitalenſes & Hieroſolymitani, aut S. Ioannis nomine appellati ſunt. Vnde primus ordinis formati Magiſter Raymundus de Podio legibus & ſtatutis eidem datis, vocat ſe ſeruum pauperum Chriſti, & hoſpitalis Hieroſolymitani cuſtodem. Quare intra breue temporis ſpatium admirabili liberalitate Chriſtianorum ampliſſimos cenſus latifundiaque acceperunt, quibus ſubnixi peregrinos aduenaſque aduerſus Saracenum protegerent. Et ſi ſacerdotes, ſacrificijs precibuſque; ſi nobiles vel milites hoſpitalitate potentiaque qua mari qua terra eoſdem iuuarent, ſeipſos vero tribus votis ſolemniter conſtringerent. Et hi quidem inter religioſos primi, antiquiſſimique extitere, & circa annum Domini 1106. cœperunt, & deinceps Honorij ſecundi Romani Pontificis auctoritate anno 1124. confirmati & varijs priuilegijs donati ſunt.

Deinde Gelaſio II. Apoſtolicam ſedem tenente anno 1118. Templarij milites Hieroſolymis etiam eſſe cœperunt; qui quidem iuxta Chriſti ſepulchrum cõmorantes, Chriſtianos eo peregre profe- *Templariorum origo & nomen.*

ctos hoſpitio excipiebant: exceptos armis accincti per templa & ſacra loca comitabantur ac deducebant, vt omnem terram ſanctam tuto viſerent ac perluſtrarent. Cuius pij officij auctores nouem fuere, qui quod in parte ædium templi habitarent, Templarij vocati ſunt: eorum ordo approbatus eſt ab Honorio II. anno Domini 1129. & breui ab ortu eius tempore per Clementem V. & Philippum Pulchrum Franciæ Regem extinctus. Tertius ordo Sacræ militiæ ad Hoſpitalarios Templariosque adiectus aduerſus Saracenos eſt inſtitutus circa annum Domini 1160. Germani namque aliquot Gallorum Italorũque zelum æmulati cum ad ſepulchrum viſendum conueniſſent, hoſpitale domicilium Sacellumque B. Mariæ Virgini dicatum ſtatuerunt, vt ibidem Theutonicę nationis homines exciperentur, & aduerſus Barbaros ſeruarentur. cęperunt ſub Alexandro III. circa annum Domini 1164. & auctoritate Cœleſtini Tertij anno 1192. confirmati. Sunt enim Templariorum regulam pariter & inſtitutum profeſſi.

Hos porro milites in tam Sancto inſtituto degentes egregiè in Hiſpanijs cõſectati ſunt milites Calatrauæ oppidi, an. 1114. ab Alex. 39. cõfirmati, quod deſerentibus Templarijs, ipſi fortiſſime aduerſus Mauros, Arabes & Saracenos defenderunt, Vnde i-

Francis. Andreda in Chron. Ordin. c. 9.

militãtes Hospitalariorũ & Téplariorũ militiá tribus sese votis religionis pugnandi aduersus Saracenos Deo obstrinxerũt, debet autẽ Regi ordo hic mittere equitatum selectissimũ trecentorũ militũ religiosorũ, si quãdo bella circumsonẽt. Anno etiã 1175 ordo militũ S. Iacobi ab Alexandr. Tertio cõfirmatus est, qui paulo ante Calatrauensem ordinẽ fuit institutus, ad eũ quidẽ finẽ vt in regno Legionensi & Castellano aduersus Saracenos politicã Ecclesiasticamq; Christianorũ administrationẽ vindicarẽt. Ante quidẽ in paucis cœpit, qui Sodales S. Iacobi dicebantur, sed nondũ cõfirmationẽ ab Alexandro Tertio acceperãt. Anno etiã 1320. creatus est quidã ordo equitũ in Lusitania à Dionysio Sexto Portugaliæ Rege, qui vulgo Christi dicuntur, quẽ Ioannes 22. sua auctoritate confirmauit. Solum floret hic ordo in Portugalia. Anno 1176. et iã institutus ordo Alcantaræ militum cum Alphonsus octauus in Castellana ditione, & in Legionensi regno Fernandus Secundus imperaret. Est itidẽ sacra militia in Valentinâ prouincia Regis Aragonię auspicijs instituta aduersus Mauros piraticã in Valẽtinis littoribus exercẽtes, quę cẽsu quidẽ inferior fuit, at nõ virtute bellica. In his ordinibus multi Magistri fuerũt in primo 29. in secundo 41. in tertio 36.

Gariba in Chronica Regum

Et

defendit, è torque collum circumdante pendet icuncula Annunciatæ Virginis. Hos inquam & alios & ordines prætereo, quia propoſito meo non adeo conueniũt, quandoquidem hoſpitalitatem in his omnibus commendatam velim ex eo capite, quod ad incurſantium qua domeſticorum qua externorum hoſtium iniuriis ſibi fideiq; ſuæ commiſſos hoſpites peregrinos, aduenas, conuenas, amicos, cognatos ſanguinis religionisque catholicæ nexu defendendos ſuſcepiſſent.

Ex his igitur præmiſſis patet omnibus & ſingulis, quid requirat ab Chriſtiano hoſpitalitas, & circa quæ illa virtus occupari debeat, & quæ præmia hoſpitales maneant. Nihilominus,

Fallit enim vitium ſpecie virtutis & vmbra
Cum ſit turpe habitu, vultuque & veſte ſeuerum, *Iuuenalis.*

dum ab Chriſtianæ religionis exercitijs, vbi quæſtus pietas eſt, ad temulenti Bacchi caſtra proſiliunt, vbi lucrum ebrietas eſt, & animarum ruina præſentiſſima: paupe-res, infirmi, peregrini fame potius emorerentur, quam vt quisquam horum hoſpitalium virorum ijs fruſtillo panis ſuccurreret, taceo vt ad eosdem modicum vini transmitterent. Bibitur, exhauritur crater hoſpitalis ſiue Philotheſius cum fecibus

etiam

etiam metretas binas continens, adeo ad regulam bibitoriam exacte, vt citius ex pumice aquæ guttulam quam vini ex eodem cratere expresseris. vere hic tantum execrabilis ebrietas quæritur, & fit vt in triuijs canitur.

Quicunque vult esse frater
Bibat bis ter vel quater,
Bibat semel cum secundo
Donec nihil sit in fundo.
Bibat hera, bibat herus,
Ad bibendum nemo serus.
Bibat ille, bibat illa
Bibat seruus cum ancilla.
Bibat Abbas cum Priore
Bibat Coquus cum Fartore
Et pro Rege & pro Papa
Bibamus vinum sine aquâ;
Et pro Papa & pro Rege
Bibamus sine lege.
Hæc est lex potatica
Amicorum spes vnica.

Bibonũ scilicet, perditorumq; helluonum, laudem tam excellentis virtutis in bibendo vino ponentium;&

Non solum nostros Germanos Bacche fatigas,
Hispanos, Gallos, Italicosque tenes.

vt solum hospitalitas illa in cymbijs illis exinaniendis sita sit, non vero in egenis desertisque in domum introducendis, resicien-

ficiendisque occupetur. Esto virtus illa in Scripturis, vinique vsus laudetur, non tamen abusus. Plato de vini laude opus integrum conscripsit: item Cœlius & Plinius multis eius encomia congessit: immo *vinum lætificat cor hominis*. & Iudicum nono: *vinum lætificat Deum & homines*, ait ipsamet vitis cum regnum inter ligna syluarum respueret: quid? num tantam enormium peccatorum velut illuuiem illa hospitalitate bestiali caussarem? Quid aliud dicam, quam quod in naui stultitiæ nauigent, & ad illam hominum classem redigantur, qui in Narragonicam tendant, vbi ædificia lucanicis & farciminibus septa sunt, delibuta melle, placentulis contecta, & fontes torrentesque vino fluunt, vbi ora faciesq; vino abluuntur, & assæ columbæ per ventos in fauces sponte feruntur: talẽ nimirũ sapientiã illa hospitalitas generat. Prototypũ huius nauigationis ab ipso Libero Patre, Baccho mutuantur. ille namq; triũphatis hostib⁹ nõ modo quadriiugo currũ ab tygribus & pãtheris tracto, vehebatur, quod Busiridis & Phalaridis mores induant ebriosi, vt refert Philostratus: sed etiã peculiari naui velificabatur. Eius idea in tẽplo D. Agnetis Romę delineata est. Erat nauis illa vndequaq; cymbalis & tintinnabulis appensis plena, quod nimirum eius nauis classiarij, merobibuli sint, & insipientes.

li. 14. Nat. hi st. Iud. 9. cap. Psal. 103.

Philostratus in Imag.

Bacchi nauis hypotyposis.

Deinde in naui illa oblonga arbor seu malus statutus erat, ex quo suppara seu vela purpurea, auro ad Phrygium morem elaborata dependebant, quod diuitias sibi spondeant ebrij, & mane vbi euigilauerint, pauperiores Iro codroque se deprehendant. Tertio erat hedera, pampinisque constrata, & in medio eius fons generosum vinum scaturiens; significans illos Bacchi parasitos, & filios; nullam syncerам voluptatem habere, præterquam dies noctesque in circulis conuiuijsque perpotare. Deus bone, quantus, quantus abusus in hoc gratificandi amicis officio regnat! vt

Virgil. 6. Aeneid. *Si mihi sint linguæ centum sint oraque centum,*
Ferrea vox,

non tamen omnes ebrietatis tendiculas formasque percensere possem, & prҿscitur in illa hospitum tractandorum insania, quam hactenus tractauimus, vbi nulla humanitatis species hospiti exhibetur: sed multo maior tyrannis, quam vel aduenæ in Aris sacrificis apud Busiridem sustinerent: quippe vitæ duntaxat iacturam patiebantur: at hospes cum corpore animam suam per cymbam hanc Bacchi seu Charontis ad Proserpinam demittit.

CAPVT

CAPVT VIII.

Breuem continens dehortationem ab eiuſmodi beſtiali inhoſpitalitate inter amicos & hoſpites.

IN ſacrificiis legis veteris ſalem apponere omnes tenebantur. *quicquid*, inquit Deus, *obtuleris, ſale condies: in omni oblatione offeres Sal*, vt quæcunque opera æternæ ſalutis meritoria, facias, ea nimirum diſcretionis prudentiæque virtute condienda ſunt. Salem itaque in hoſpitalitate adhibeas neceſſe eſt. Neque enim laudabile eſt, in morem beſtiarum ad paſtum potumq; abiectum eſſe Chriſtianum, & quidem Eccleſiaſticum, tametſi hoſpitalitatis laruam prætendas; & illud Auguſtini identidem ingemines. *Quicquid habent Clerici pauperum eſt; & domus illorum omnibus debent eſſe communes. ſuſceptioni peregrinorum & hoſpitum inuigilare debent:* quia pleriſque nimium curæ eſt curare cuticulam aſſiduo ſole, & cerebella turdorum cum luciorum linguis inter illos abominandos conteſſerationum bibitoriarum conflictus deglubere. Sardanapali, Cleopatræ,

Leuit. 2.

Auguſt. de verb. Apoſt

 Apici-

Apiciorumque iste genius est, non indoles Clericorum. O Laruam? *Hoccine Sanctorum necessitatibus communicare est.* Lucullum ferunt aliquando Græcos aliquot opiparo epulo excepisse, & cum Græci dicerent mirari se, quod tantum impendiorū sui caussa fecisset Lucullus; respondit, *Non nihil, ô hospites, vestri caussa, sed maxima pars Luculli gratia.* idem pene de istis gulonibus dixeris, qui cum conscientiam prauam in pectore circumferant, inde remedia quædam belluina, & inhumana emendicāt. Plerumque enim videbimus viros siue politicos siue Ecclesiasticos qui nimijs poculis adhæsi, pessimam habere conscientiam & vitam turpem ingloriamque traducere. Expediret certe plerisque clericis aut religiosis Abbatibus, Prælatis, alijsque Ecclesiæ Præsidibus sua priuilegia olim concessa reuocare, cum certissimum sit & experiamur in dies, à diuino tales cultu prorsus alienari: & cum subinde terræ filij sint, & rusticani, quibus stiua ducenda fuisset, & in pistrino inglorie viuendum, illi postmodum in Ecclesiasticis redditibus deliciantur, & se potentes, nobiles multorum nominum, etiam inter maiores Promethea ponunt, & cum virtute prælucere debeāt, fastu, libidine, rancore, odijs, & quod caput est, bibendi artibus ad sanitatem, ad somnum, ad tesseram hospita-

Rom. 12.

Plutarch. in Apophth. Roman.

ſpitalem, ad conciliatricem amicitiam frequentandis ſe eminere poſſe iactitant. tales laureas etiam ſcurræ & ardeliones circūforanei quęritant. Certè ordinariè eiuſmodi burdones inſolentiam fortunæ ferre non poſſunt. nihil, inquit ille, homine ſtulto fortunato intolerabilius, & Prudentius.

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum.
quia appoſite cecinit Maro 10. Æneidos,

Neſcia mens hominum fati, ſortisq; futuræ,
Et ſeruare modum rebus ſublata ſecundis.

Satius foret, reuocare ſeſe ad vitæ auctoritatem, & illam Conſtantini conſtitutionem ad Clericos exaratam, *Iuxta ſanctionem, quam dudum meruiſtis, & res & mancipia veſtra nullis nouis collationibus obligabit, ſed vacatione gaudebitis, prætereà neque hoſpites ſuſcipietis.* ſatius inquam foret, quam religionem omnem religioſamque modeſtiam exuere, licet ipſi canones diuerſis hoſpitalitatis generibus pleni ſint, & ad illam exhibendam cuiuſuis ordinis dignitatisque hominibus calcar admoueant. Nemo quicunque ad hoc opuſculum legendum animum adiecerit, inueniet apud veteres, priſco illo & ſancto æuo, vllum eiuſmodi hoſpitalitatis genus frequentatum eſſe, vbi ex ſapiente delirus & excors, rationalis homo reddatur. Apud Turcos, Mauros, alioſ-

l.1.C.de Epiſc.c.Clerici.

aliosque Mahometigenas apud Mogores, Malabares, Iaponas, vltimosque hominum Chinenses, tam brutam hospitalitatem nemo inueniet, vt amicus tuus cogatur aduersus rationis dictamen, aduersus naturæ instinctum; aduersus sacram Scripturam, diuinique verbi oracula, aduersus apostolicas, Ecclesiasticasque sanctiones, philothesium craterem aut hospitalem euacuare, vnde ad quatriduum viuere abundè posset. Si ideam aliquam tuæ hospitalitatis expetas, vide quid Possidonius de Diuo Augustino referat. *Vsus est frugali mensa & sobria; quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquando propter hospites & quosque inferiores continebat. Semper autem vinum habebat, quod tamen moderatissimè bibebat, quia nouerat, & docebat, vt Apostolus dicit, quod omnis creatura Dei bona sit, & nihil abijciendum quod cum gratiarum actione percipitur.* Ecce dux, talem consectare, nec te profecto pœnitebit ei auctoramento fidei datæ deuinctum esse. Mirandum inprimis est, cum regnorum omnium, Rerumque publicarum, immo Principum, nobilium, ciuium excidia per intemperantiam, ebrietatem, passim & olim prouocata fuerint, & nunc prouocentur, quamobrem eiusmodi nos vestigia non terre-

ant.

ant. Τὰ θνητὰ τοιαῦτα οὐδὲν ἐν ταὐτῷ μένει, inquit Xenephon, in eodem ſtatu mortalia non permanere, viciſſitudinem illam in ſalutis negotio ad bonum traducendam eſſe, omnes facile intelligent. *In maxima licentia difficile eſt, moderari ſibi, quaſique frenos imponere cupiditatibus*, aiebat Marcus Antoninus, adeo nunc omnia in malum verſa ſunt; Xenophon. lib. 2. Rer. Graec. Marc. apud Herodianū.

Dentatus Curius paruo qua legerat horto
Ipſe focis breuibus ponebat oluſcula, qua nunc
Squallidus in magna faſtidit compede foſſor. Iuuenal. Sat. 11.

Vnde? quæris. quod gulæ vitio demerſi ſunt, & nunc noctem in diem, nunc tenebras in lucem peſſimo exemplo conuertant. *Beata terra, cuius Rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum, non ad luxuriam.* Nam vti tempora illa cœnandi, prandendi, mutantur ad helluonum libidinem, qui horologium, temporumque aureas ſectiones ad ventripotentes aqualiculos fœdè exigunt, ita quoque apud eoſdem ſiue ſeculares ſiue clerici, ſiue viri Principes ſiue plebeij ſint, omnia diuina humanaque miſcentur. Quare vt tandem finem faciam, quiſque penſiculatè diſquirere, & apud ſe conſiderare debet, non eſſe illud hoſpitalitatem, ingenti cratere ſiue ille philotheſius, Eccl. 10. v 17.

 ſiue

siue hospitalis vocetur, generosissimo vino pleno amicum salutare, sed bestialem
Isai. 58. barbaricamque inhospitalitatem esse. Pauperes & egeni iuuandi sunt, pro Sanctorum necessitatibus hospitales esse oportet
1. Pet. 4. sine murmuratione, sicut bonos dispensatores multiformis gratiæ Dei: in quos si hospitalitatem exercueris, Christum ipsum suscipies, & beatæ immortalitatis præmium consequeris: præsertim si crapula turpis inde exulet. Hinc in veteri lege Sacerdotes ingressuri in atrium interius
Ezech. 45. & sacris operaturi prohibebantur, *vinum bibere, ne morerentur, quia præceptum Dei erat, vt haberent scientiam inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum*. Eadem lege tenebantur Nazaræi. Et ipse
Num. 6. Eccl. 2. Salomon cum carnem à vino abstraheret, animumque transferret ad sapientiam, in idololatriam, prodigiosamque libidinem non incidit; at cum eo diffluere ret, vidimus eius miserabilem catastrophen subsecutam. Vnde tanta laus Re-
Hierem. 35 chabitarum, nisi ab abstinentia profecta
Dan. 10. est? & quod Daniel omnibus Babylonici regni sapientibus, ariolisque & aruspicibus sapientior fuerit, ab eodem fonte ma-
Matt. 11. nauit. Vnde est quoque, inter natos mulierum non surrexisse maiorem Ioanne Bapti-

Baptiſta. Vnde eſt, tot præclaros in Ec-cleſia ordines cum abſtinentia natos, in eadem fundatos, & propagatos per Chri-ſtianum orbem fuiſſe, & etiamnum propa-gari indies. Quare vt tandem ad metam decurram, miſericordiæ opera exſerenda ſunt, aliaque virtutum exercitia coniun-genda, vt Chriſtianæ hoſpitalitatis mercedem à Deo referamus. Si enim Chriſtum colligimus, eumque hoſpitio re-cipimus, quis adeo imprudens foret, vt illum ad immanem Scytharum temulen-tiam vellet adigere, & non potius co-ram Deo & Redemptore ſuo ſumma cum animi tum corporis modeſtia & morum venuſtate, ſanctitatem vitæ hoſpitaliter exhiberet. Ducebat honori ſibi inprimis ille miles, quod in conſpectu Cæſaris in hoſtem pugnaret: & nos, cum oculi Do-mini ſuper metuentes eum ferantur, & pe-culiariter in hoſpitibus egeniſque ſe præ-ſentem eſſe fateatur, ad veræ ſobrietatis continentiæque amuſſim non compone-mus?

Hæc bibendi bruta ratio nihil aliud eſt quam ara Buſiridis, ad quam innocen-tes mactabantur aduenæ, & cum refugium aliquod laborum atque ſolatium expecta-rent miſeri, per ſummum ſcelus ad lanienam Sicul. lib. 5.

raptabatur. Hæc eſt ara illa triueneficæ Hecates, quæ vt regnum ſanguinariis artibus quæſitum firmaret, in Taurica Dianæ aram ſtatuit, ad quam hoſpites ſiue mari, ſiue terra aduecti, trucidarentur, illaque tam crudeli laniena paſſim inclareſceret. Si naturę inſtinctus, ſi rationis dictamen, ſi gentium, ſanctorumque exempla non mouent, etiam ab irrationalibus creaturis diſcere habemus. Ita enim Baſilius docet, de Ciconia & cornice, vti etiam D. Ambroſius. *Cornices*, inquit ille, *noſtrates, velut ſatellites comitantur atque deducunt ciconias hinc à nobis auolantes. Quin vt mihi videtur, & ſocias ſe offerunt auxiliareſque aduerſus aues ipſis aduerſarias atque hoſtes. Cuius rei argumenta ſunt illa. Primum quod noſtris in prouinciis illo tempore nulla prorſus cornix conſpicitur. Deinde cum vulneribus redeuntes, apertà præſtitæ tutelæ & ſuppetiarum indicia nobis afferunt. Quis apud ipſas hoſpitalitatis iura præſcripſit? Quis ipſis deſerti exercitus pœnam minatus eſt, vt nulla prorſus deducendis ſe ſubtrahat copiis? Audiant hæc homines, qui hoſpitio neminem exceptant, ianuaſque ſuas occludunt.* Non Regina Sabæ noſtram in Iudicio illo terribili temulentiam perſtringet, neque viri Niniuitæ nobiſcum expoſtulabunt, quod in prædicatione Ionæ ad amaram ſeſe pœnitentiam contulerint,

Baſil. in Hexa. Amb 5. Hexam. ca. 16.

rint, sed illæ animantes, quæ ab omni rationis vsu sunt remotissimæ. Videmus indies quidnam eiusmodi bestiæ sublime, quid æternum vel cogitent vel faciant. *Deus* (inquit Tertullianus egregie) *illi* (scilicet temulento) *venter est, pulmo templum, aqualiculus altare, sacerdos coquus: cuius tota charitas in cacabis feruet; tota sedes in culinis calet, tota spes in ferculis iacet.* Philosophice viuere tametsi nullius apud Deum meriti sit, præstat, quam sic clericum, sic Ecclesiasticum, sic religiosum græcari aut Scythissare. Vide obsecro, quæ satis copiosè in Critice Christiana de hac clericorum noxa disseruimus. Quod si post exhaustos philothesios crateras capacissimos ad ieiunium, ad sobrietatem, ad pœnitentiam gradum facere proponas, certè perperam componeris, quia vbi habitum indueris, belluarum ritu in eadem spelæa ac lustra relabêris. *Crapula distentus ingluuiem ieiunando decoquit, vt in cochlearum morem succo victitet suo, & futuris dapibus, ac sagina aqualiculum paret,* inquit Hieronymus. *Non est enim per temulentiam aditus ad ieiunium, nec ad iustitiam iter per fraudem, nec ad sobrietatem per lasciuiam, nec per malitiam iter ad virtutem. Crapula & ebrietas ad lasciuiam inducunt, ad ieiunium fragalitas,* grauiter D. Basilius ingeminat.

Diod. Sicul. li. 4. c. 3. Ouid. 7. Metamorp.

Tertul. contra Physic.

Crit. Christ lib. 2. cap. 1.

Honor. Epi. ad Letam.

Basil. Hom. 1. de laudi. ieiunii.

nat. Videntur tales homines ingenia Scarabæorum, & vpuparum habere, quibus ingenitum, quantumuis obniteris, in stercoribus nidulari,& vicitare sordibus. Hoc certè legi fraudem facere est. Neque tamen heic mihi velim calumniam struas, quasi concænationes conuiuiaque vbi hi sanitatis, soporiferiq; & hospitales haustus geminãtur, velim antiquare & tollere. Non ille mihi genius hæret: virtutem probo, improbo turpitudinem. Immo vero, adhuc hic, si non satis in reliquis meis opusculis repeto, vt te habeas, Conuiuia, crateras, immo numerum eorundem cum Gellio præfinio, quę ille ex Satyris Menippæis Varronis congessit. Dicit, inquit ex Varrone, conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi vsque ad Musarum: id est, proficisci à tribus,& consistere in nouem: vt cum paucissimi conuiuæ sint; non pauciores sint quam tres, cum plurimi, non plures quã nouem, vt idem etiam Macrobius ex eodẽ docet. Eo spectare noscitur illud Horatij

Gell. lib. 3. Noct. Atticarum, li. 3.

Da puer, auguris
Murenæ, tribus aut nouem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet,
Vates: tres prohibet supra

Li. 3. carm. Ode. 19.

Rixarum

Rixarum metuens, tangere Gratia
Nudis iuncta sororibus

Quanquam ne nouem quidem videbantur rorantes cyathi, aut nouem conuiuæ subinde adhibebantur, vnde dictare solebant: Septem conuiuium, nouem conuicium. hoc vnicum addens: Si milites Antiochi Regis elephantis suis ostenderunt sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prœlium, cur non sanguis Seruatoris nostri sanctissimus: cur non exempla eiusdem ac saluberrima præcepta nos exacuerent ad immanem temulentiam & barbaram tollendam, nec ita frequentandam? Vide ne partem nostram Seruator ponat cum hypocritis, vbi nos adeo genialiter vere deprehenderit. & caue,

Sed abri. *1. Mach. 6.*

Deus non irridetur.

FINIS.

